

Príležitostná štúdia NBS č. 3/2020

Vplyv koronakrízy na finančnú situáciu a očakávania zadlžených domácností

Martin Cesnak, Andrej Cupák, Judita Jurašeková
Kucserová, Pavol Jurča, Ján Klacso, Anna
Košútová, Andrej Moravčík, Martin Šuster

© Národná banka Slovenska 2020

research@nbs.sk

Táto publikácia je dostupná na internetovej stránke NBS

<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-vyskumu>

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Vplyv koronakrízy na finančnú situáciu a očakávania zadlžených domácností¹

Martin Cesnak, Andrej Cupák, Judita Jurašková Kucserová, Pavol Jurča,
Ján Klacso, Anna Košútová, Andrej Moravčík, Martin Šuster

Abstrakt

Možnosť odkladu splátok je jedným z kľúčových opatrení na ochranu domácností pred bezprostrednými dopadmi koronakrízy. K júlu 2020 požiadalo o odklad splátok niečo cez 5 % zadlžených domácností. Zároveň však odklady robia NBS aj banky „slepými“ k výhľadu a zmenám finančnej situácie domácností. Preto NBS rozhodla v máji 2020 uskutočniť prieskum zadlžených domácností na Slovensku ohľadom ich schopnosti splácať svoje úvery. V prieskume vykonanom v júli vidíme, že odklad si brali najmä dlžníci s vyššími splátkami a rizikovejším zdrojom príjmov. Kríza silnejšie postihuje práve dlžníkov s odkladom, a to stratou zamestnania či podnikania, alebo znížením príjmov. Skoro 9 % dlžníkov s odkladom neočakávalo, že by po skončení krízy mohli začať splácať všetky svoje úvery.

¹ V prvom rade by sme sa chceli poďakovať domácnostiam a ich ochote zúčastniť sa na tomto prieskume. Rovnako ďakujeme agentúre Focus za pomoc vo vyzbieraní údajov. Ďakujeme Borisovi Frankovičovi za pomoc pri kalibrácii váh.

1. Úvod

Ekonomická kríza spojená s pandémiou koronavírusu bude mať bezprecedentné dopady na všetky odvetvia Slovenského hospodárstva. Národná banka Slovenska predpokladá vo svojej predikcii prepád domácej ekonomiky v roku 2020 o 10,3 % (NBS, 2020). Nezamestnanosť by mala rásť, pričom miera nezamestnanosti by mala kulminovať v roku 2021 na úrovni 8,5 %. Navyše, predpokladá sa aj pokles priemernej mzdy v tomto roku o 1,7 %. To znamená, že slovenské domácnosti môžu pocítiť finančné problémy nie len kvôli tomu, že stratia zamestnanie, ale aj kvôli možnému značnému poklesu príjmov.

Slovensko bolo dlhodobo krajinou s najrýchlejšie rastúcim tempom úverov domácnostiam (NBS, 2019). V súčasnosti sme v situácii, keď je zadlženosť domácností na historicky najvyššej úrovni, hrozí výrazné zhoršenie finančnej situácie domácností, a teda aj zlyhanie významnej časti bankových úverov.

Proti následkom koronakrízy prijali vláda SR, ako aj NBS a ECB, rad opatrení. Ich cieľom je zmierniť hospodársky prepád, kompenzovať časť výpadkov príjmov, zachovať časť ohrozenej zamestnanosti, a tiež obmedziť bankroty a zlyhanie úverov. Spomedzi týchto opatrení je potrebné vyzdvihnúť najmä univerzálnu možnosť odkladu splátok retailových úverov na 6 až 9 mesiacov, iba na základe žiadosti (oznámenia) klienta. Toto opatrenie znižuje pravdepodobnosť zlyhania zadlžených domácností, ak sa im v priebehu splátkových „prázdnin“ podarí obnoviť svoje príjmy, a teda aj schopnosť pokračovať v splácaní úverov. K júlu 2020 požiadalo o odklad splátok 5,4 % zadlžených domácností (zo 736 tis. zadlžených domácností si splátky doložilo 40 tisíc, ale spolu si odložili až 51 tis. úverov na bývanie, 61 tis. spotrebných úverov a 4 tis. ostatných úverov).

Zároveň však odklady splátok robia NBS aj finančné inštitúcie „slepými“ ku zhoršovaniu situácie zadlžených domácností. Za normálnych okolností by NBS na mesačnej a v prípade potreby aj častejšej báze dostávala údaje od dohliadaných subjektov – najmä bánk – o platobnej disciplíne klientov, zlyhaných úveroch, tvorbe opravných položiek, či potrebe kapitálu na krytie vznikajúcich strát. Vzhľadom na prijaté opatrenia však predpokladáme, že viac-menej všetci klienti, ktorí budú mať finančné problémy, požiadajú o odklad splátok a ani banky ani NBS nebudú vedieť sledovať rastúce riziká. Keďže ani dohliadané inštitúcie nebudú mať žiadne ďalšie informácie o finančnej situácii svojich klientov, nemá NBS možnosť získať potrebné informácie ani z dodatočných výkazov či dobrovoľných reportov od finančných inštitúcií.

Z toho dôvodu pristúpila NBS k uskutočneniu prieskumu medzi domácnosťami, ktoré majú úver v aspoň jednej zo slovenských bánk. Prieskum je zameraný na viaceré dôležité aspekty možného dopadu krízy na dlžníkov. V rámci prieskumu sa sleduje prípadná zmena finančnej situácie domácností oproti predkrízovému obdobiu ako aj to, či domácnosti požiadali alebo plánujú požiadať o odklad splátok. Zameriava sa aj na prípadnú zmenu výdavkov ako aj na očakávania ohľadom budúceho vývoja v príjmoch s dopadom na možnosti splácať úvery.

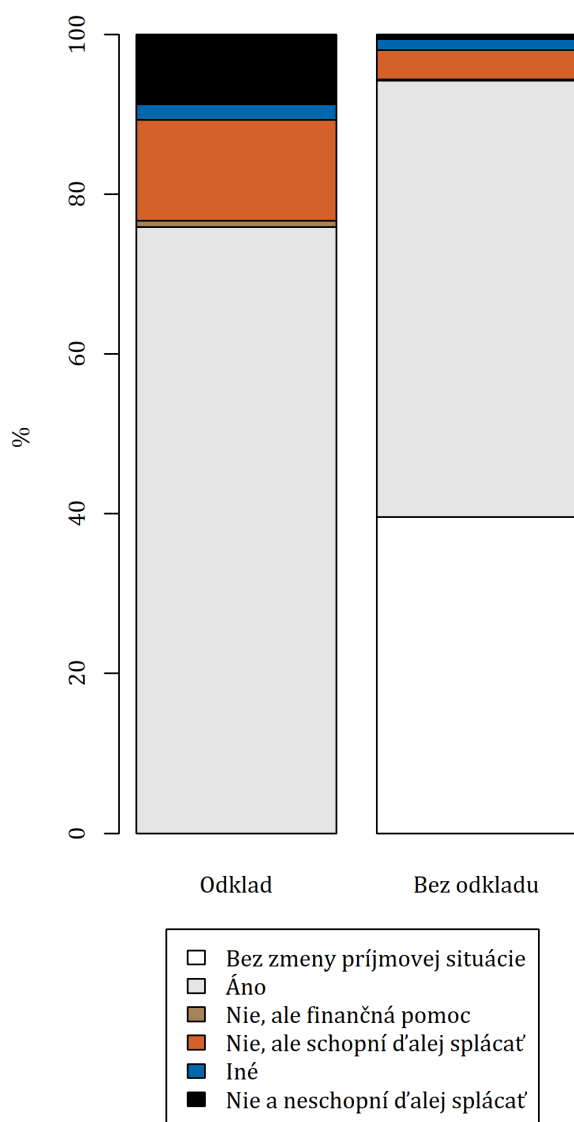
Prvá zo šiestich mesačných vln prieskumu sa uskutočnila v júli 2020 v spolupráci s agentúrou Focus na vzorke približne 1 000 zadlžených domácností.² Táto štúdia je zameraná na analýzu výsledkov prvej vlny prieskumu. Výsledky ďalších vln prieskumu budeme postupne tiež publikovať. V ďalšej kapitole podrobne popisujeme výsledky prvej vlny prieskumu. V prvom rade analyzujeme zmenu schopnosti splácať úver v dôsledku zmeny príjmu s ohľadom na výšku splátok. Ďalej opisujeme vplyv pandémie na zamestnanie alebo podnikanie dlžníkov. V závere ukážeme očakávania dlžníkov ohľadom ich schopnosti splácať svoje úvery.

² Dizajn prieskumu a proces váženia (kvôli zachovaniu reprezentatívnosti) je opísaný v [Prílohe 1](#). Detailný zoznam otázok, ktoré sa pýtame domácností, je uvedený v [Prílohe 2](#).

2. Výsledky prieskumu

Najdôležitejším výsledkom prieskumu sú očakávania domácností ohľadom ich schopnosti splácať úvery v roku 2021. 9 % z domácností, ktoré už požiadali o odklad splátok, očakáva, že v budúcom roku nebudú schopní pokračovať v splácaní všetkých svojich úverov (Graf 1). Tieto domácnosti by platili 7,7 % objemu odložených splátok. Ďalších 15 % domácností (16 % splátok) s odloženými splátkami očakáva, že v budúcom roku bude ich finančná situácia stále horšia než pred krízou, svoje splátky však budú môcť pokryť napr. znížením spotreby, využitím úspor, alebo s pomocou rodiny. Spomedzi domácností, ktoré zatiaľ nepožiadali o odklad splátok, očakáva iba 6 % pretrvávajúcu zhoršenú finančnú situáciu v budúcom roku, ale drvivá väčšina bude vedieť pokračovať v splácaní svojich úverov.

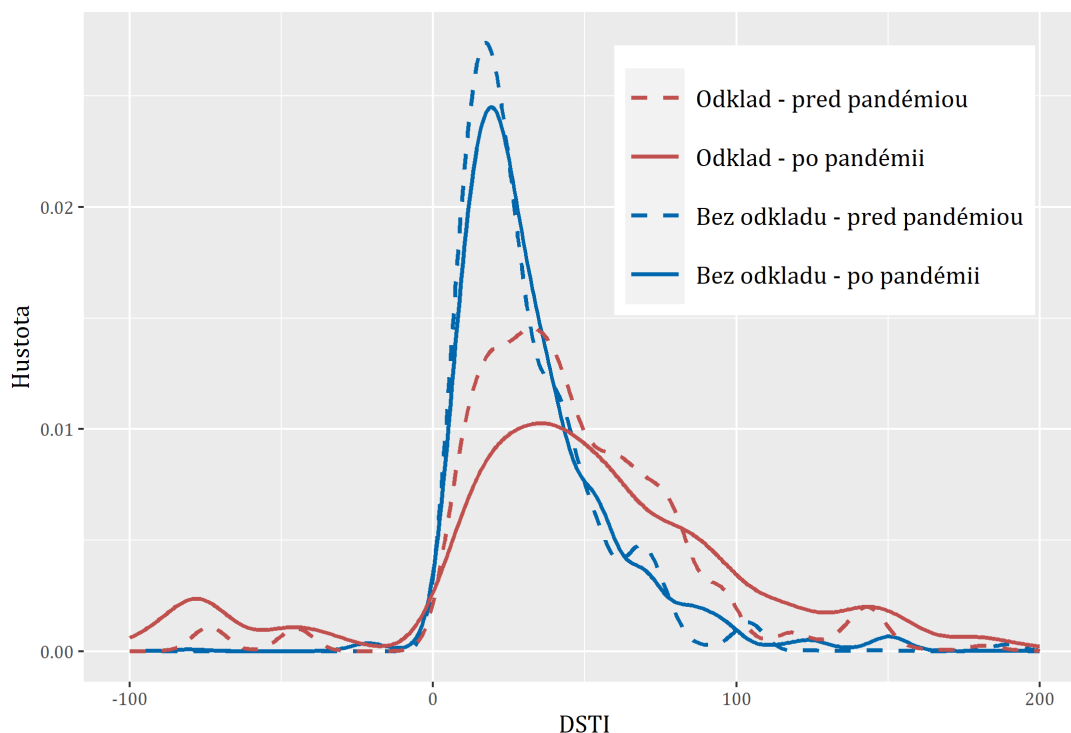
Graf 1 Rozdelenie obyvateľstva podľa očakávania stabilizácie

Poznámka: **Odklad** = domácnosti, ktoré požiadali o odklad splátok; **Bez odkladu** = domácnosti, ktoré o odklad splátok nepožiadali. **Bez zmeny príjmovej situácie** = domácnosti, ktorým sa príjem nezmenil; **Áno** = domácnosti, ktoré očakávajú, že sa po skončení koronakrízy vrátia na pôvodnú úroveň príjmu; **Nie, ale finančná pomoc** = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, budú si však môcť peniaze požičať od rodiny alebo známych; **Nie, ale schopní ďalej splácať** = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, ale budú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky; **Nie a neschopní ďalej splácať** = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu a zároveň nebudú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky.

Podobný pohľad nám dáva Graf 2, ktorý ukazuje, že rizikovosť dlžníkov sa po kríze zvýšila aj medzi domácnosťami bez odkladu splátok, ale najmä medzi tými s odkladom. Ukazovateľ DSTI (debt service to income, ukazovateľ schopnosti spotrebiteľa splácať úver) by sa mal optimálne pohybovať medzi 0 % a 80 % - t.j. domácnosť by aj po odpočítaní výdavkov vo výške životného minima nemala na splátky dávať viac ako 80 % zvyšku svojho príjmu. Na grafe vidíme, že po kríze sa pravý chvost rozdelenia zväčšil (zhrubol) najmä medzi domácnosťami s odkladom (červená plná čiara), ale čiastočne aj medzi domácnosťami bez odkladu (modrá plná čiara). Ešte rizikovejší je ľavý koniec rozdelenia, kde vidíme domácnosti, ktorých príjmy v súčasnosti nepokrývajú ani životné minimum.

Graf 2 Rozdelenia ukazovateľov DSTI pred pandémiou a po pandémii (%)

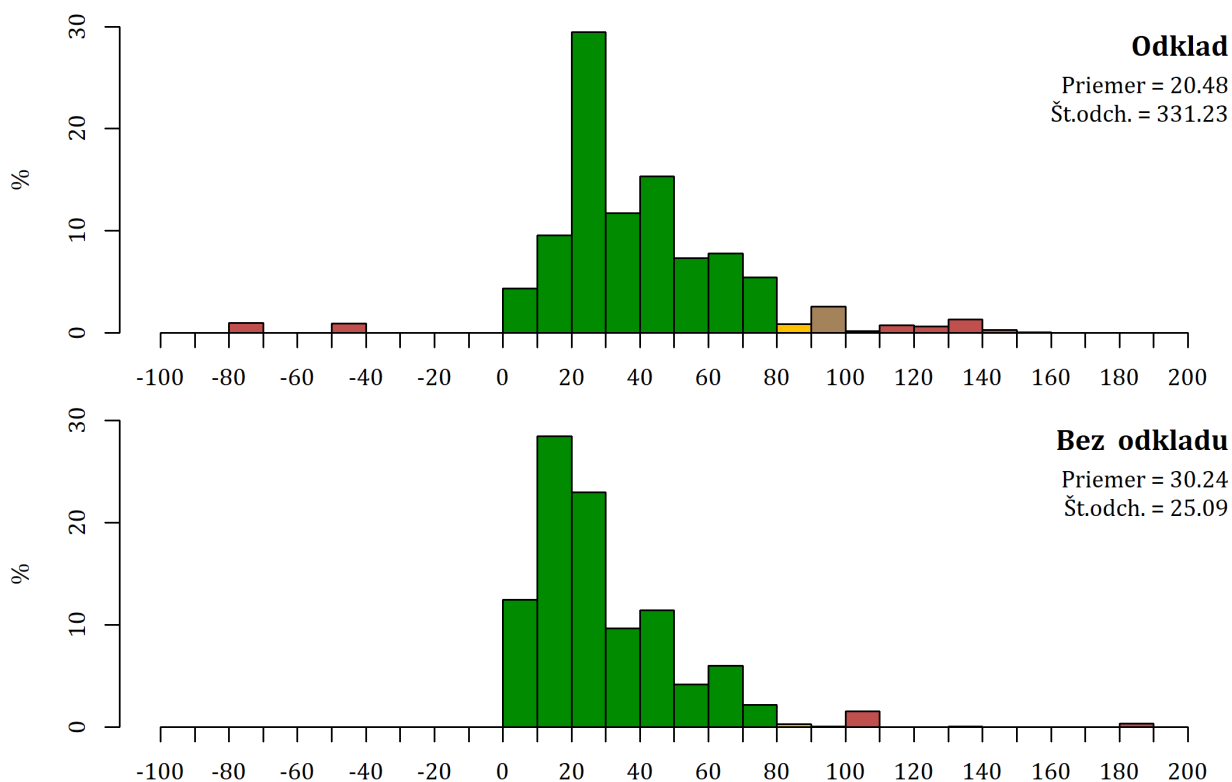

Poznámka: hustota vyhladená s parametrami Kernel = Gaussian, bandwidth = gaussian approximation.

2.1. Vplyv koronakrízy na schopnosť domácností splácať

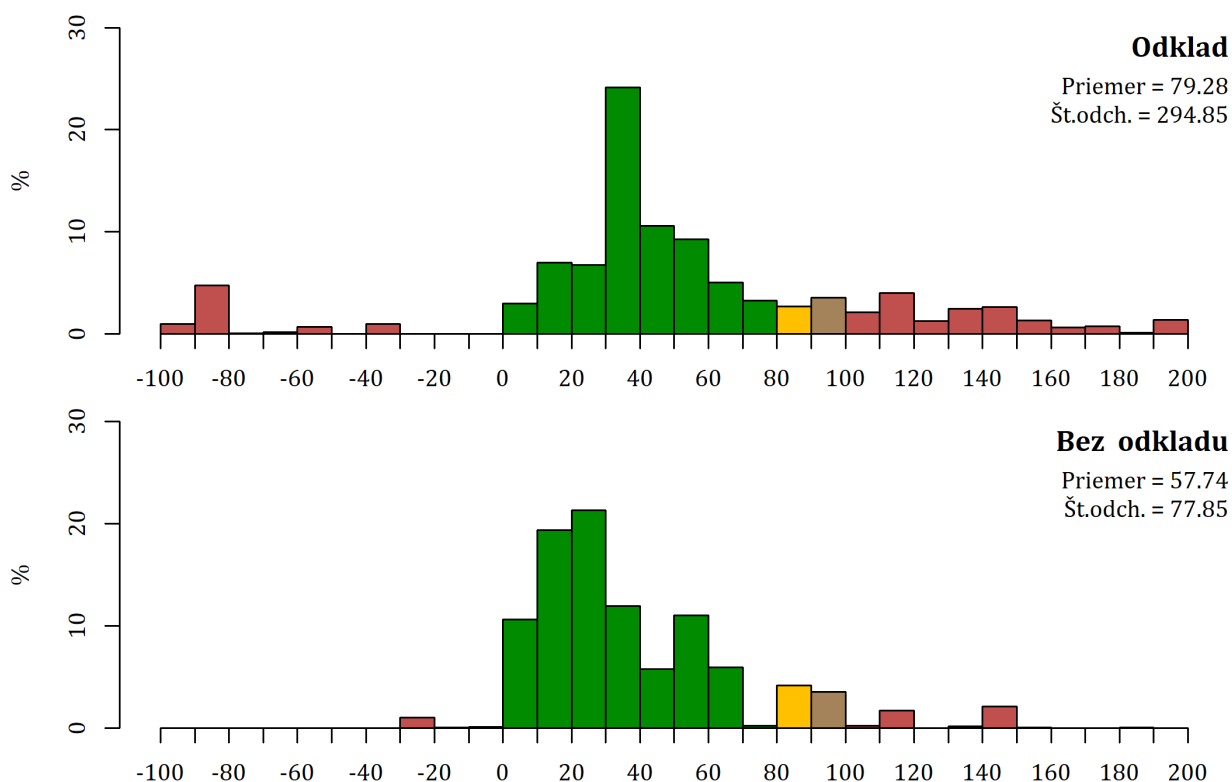
O odklad žiadali skôr domácnosti s vyšším rizikovým profilom. Ukazovateľ DSTI – podiel obsluhy dlhu voči príjmu domácnosti, čo jeden z kľúčových ukazovateľov rizikovosti dlžníkov – mal oveľa vyšší rozptyl medzi domácnosťami, ktoré požiadali o odklad (Graf 3). Je medzi nimi oveľa viac takých dlžníkov, ktorí už pred krízou mali DSTI nad 80 % a teda by sme ich pokladali za rizikových. Priemerné DSTI medzi domácnosťami, ktoré zatiaľ nepožiadali o odklad, je síce vyššie (30 % oproti 20 %), ale skoro všetky takéto domácnosti sú v bezpečnom intervale medzi 0 % a 80 %. Po nástupe koronakrízy sa veľkej časti domácností znížili príjmy a teda sa zhoršil DSTI (Graf 4). Toto zhoršenie bolo podstatne výraznejšie medzi tými, ktorí požiadali o odklad – čo je vcelku pochopiteľné, veď práve kvôli poklesu príjmov o odklad obvykle žiadali. Domácnosti s odkladom teraz samozrejme nemusia významnú časť príjmov minúť na splátky úverov – ale pokiaľ by sa ich situácia do konca roku nezlepšila, dostali by sa do veľmi rizikovej situácie.

Graf 3 Hodnoty ukazovateľa DSTI pred pandémiou (%)

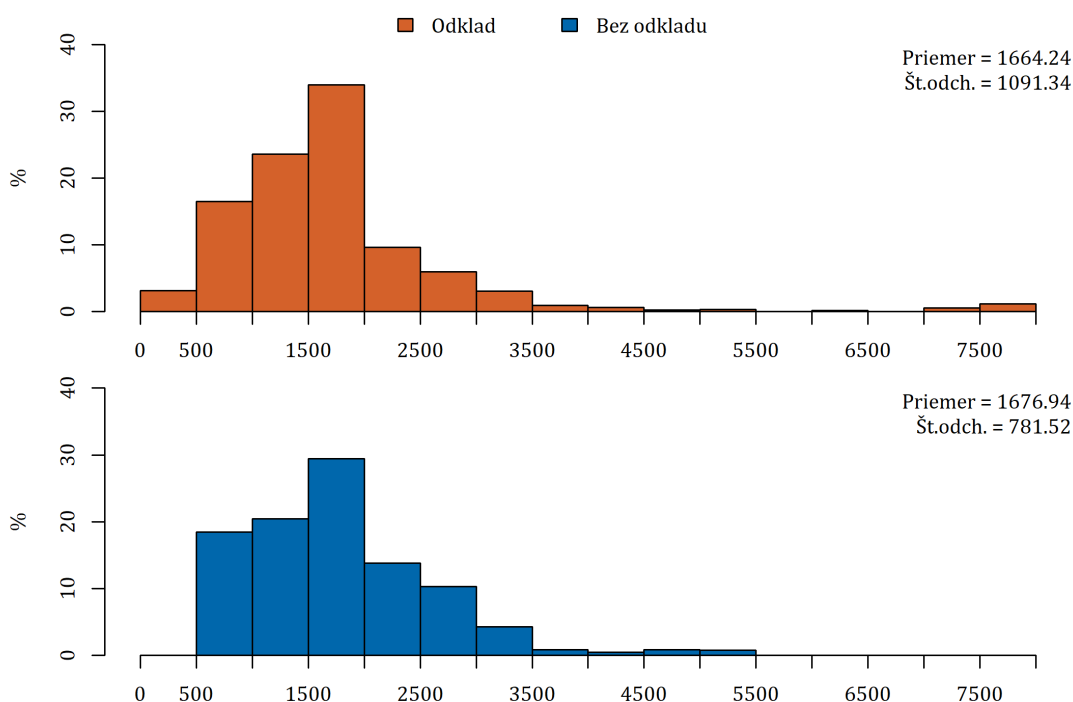
Poznámka: červenou sú vyznačené rizikové hodnoty nad 100 % alebo pod 0 %, žltou a hnedou sú menej rizikové hodnoty medzi 80 % a 100 % DSTI. Bezpečné hodnoty medzi 0 % a 80 % sú zelenou.

Graf 4 Hodnoty ukazovateľa DSTI po pandémii (%)

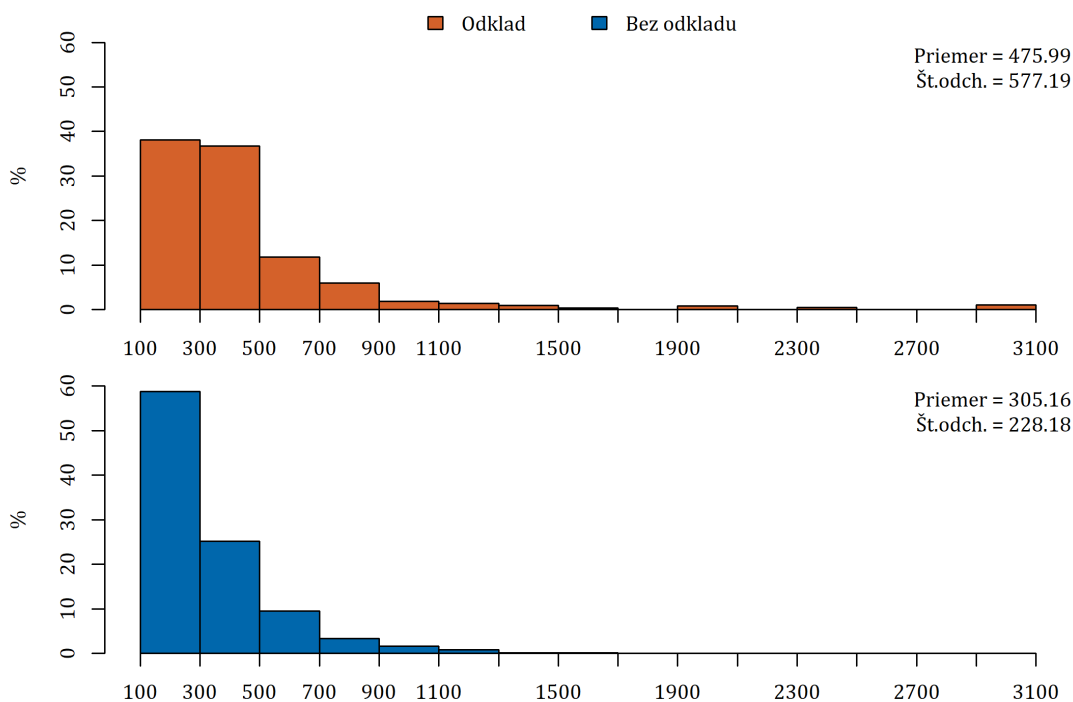
Príjmy oboch typov domácností boli pred krízou veľmi podobné (priemer okolo 1 670 €), aj keď medzi domácnosťami s odkladom vidíme o niečo vyšší rozptyl.

Graf 5 Príjem domácnosti pred pandémiou (€)

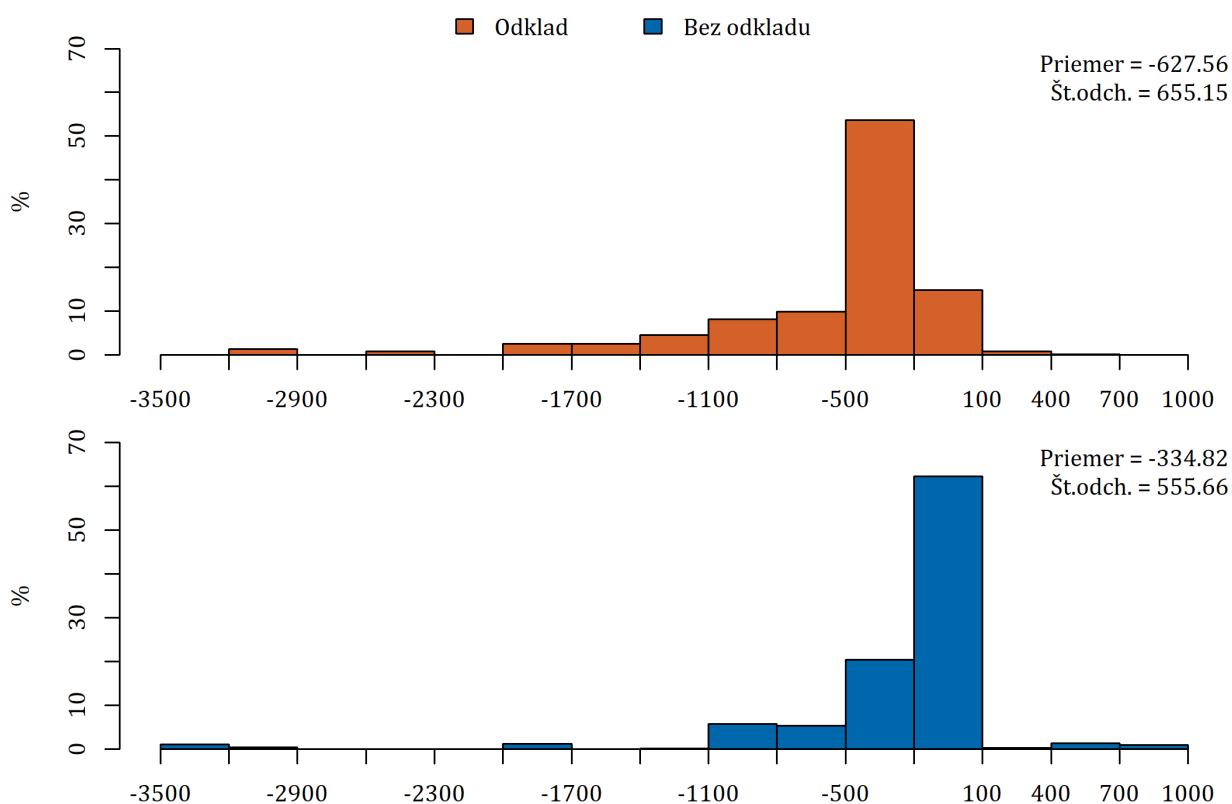
O odklad skôr žiadali domácnosti s vyššími splátkami – v priemere by domácnosti s odkladom mali o viac ako polovicu vyššiu mesačnú splátku oproti ostatným zadĺženým domácnostiam.

Graf 6 Výška splátok domácnosti pred pandémiou (€)

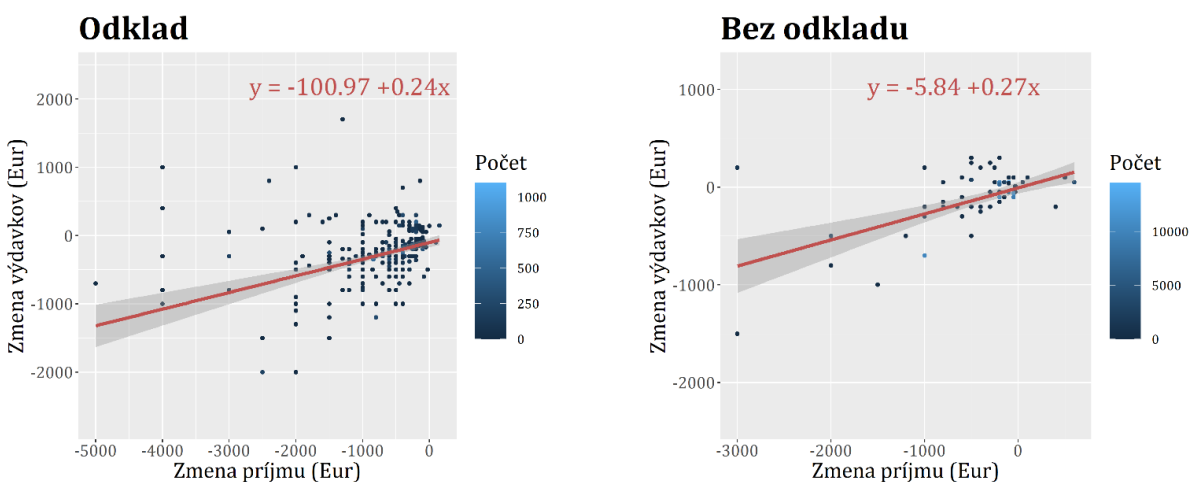
Takisto domácnosti s väčším poklesom príjmov boli náchylnejšie odložiť si splátky. Pokles príjmu domácností s odkladom je skoro dvojnásobný oproti tým, ktoré pokračovali v splácaní. Takisto vidíme viac extrémne vysokých poklesov príjmov.

Graf 7 Zmena príjmu domácnosti (€)

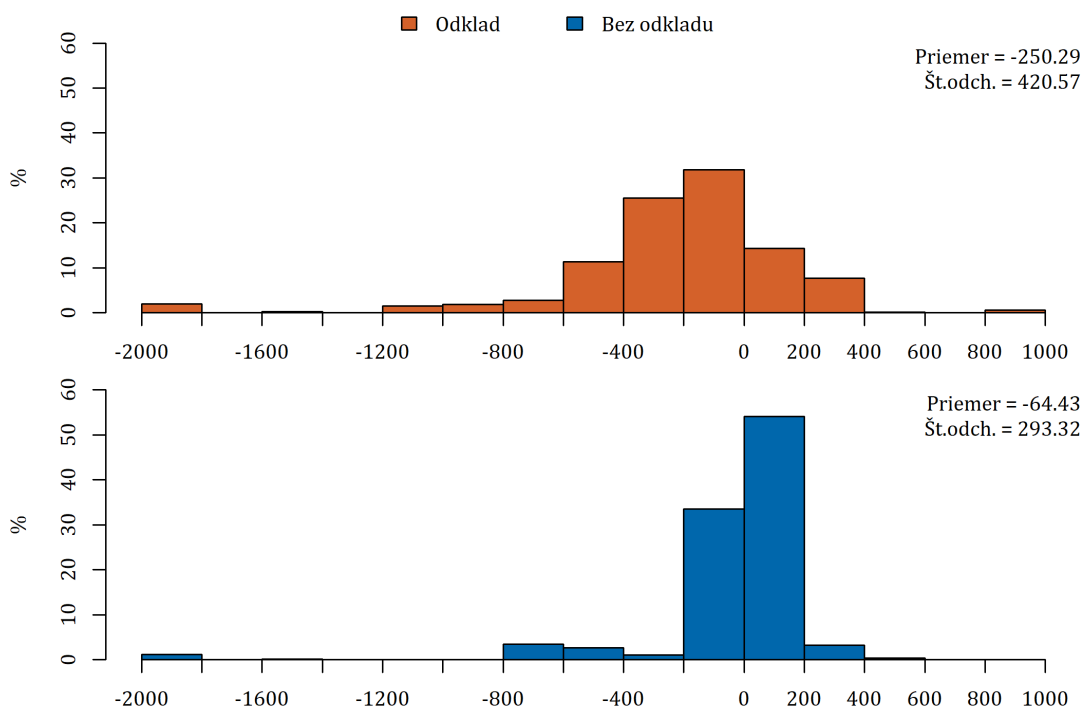
Zaujímavá je reakcia výdavkov domácností na pokles ich príjmov. V priemere domácnosti s odkladom znížili svoje výdavky o 40 % z ich poklesu príjmu, kým domácnosti bez odkladu reagovali len 20 %. Takáto reakcia domácností je pomerne racionálna – ak koronakrízu pokladajú za dočasný šok, mali by svoju spotrebu prispôbiť menej a rozložiť súčasný krátkodobý pokles príjmu na dlhší čas. To, že domácnosti s odkladom reagovali silnejšie je upozornením, že buď nemajú iné rezervy na vyhladenie spotreby alebo považujú šok za hlbší či trvalejší, takže znížili spotrebu silnejšie, aj keď im odklad splátok dával finančný priestor.

Graf 8 Vzťah medzi zmenou príjmu domácnosti a zmenou jej výdavkov v dôsledku koronakrízy

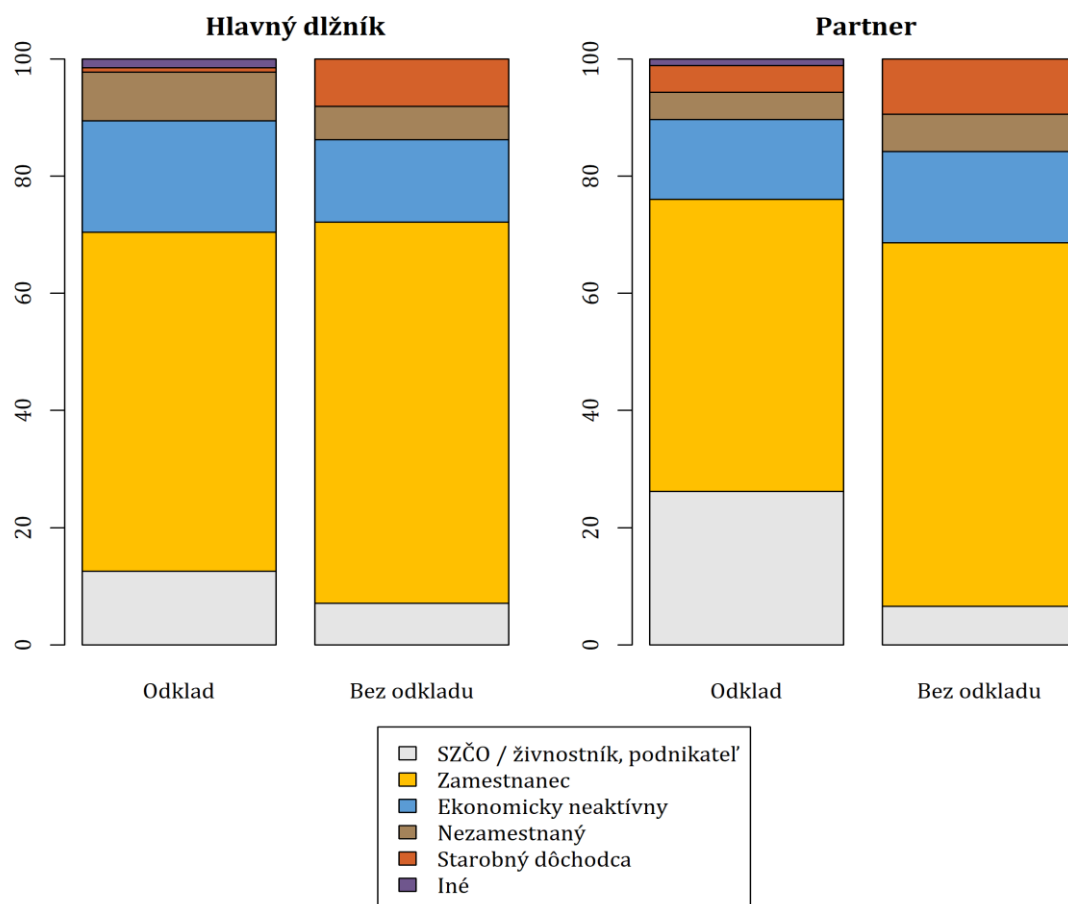
Poznámka: červená rovnica znázorňuje odhad vzťahu medzi zmenou výdavkov (y) a zmenou príjmu (x) pomocou metódy najmenších štvorcov.

Graf 9 Zmena výdavkov domácnosti (€)

2.2. Vplyv koronakrízy na príjem, zamestnanie a podnikanie

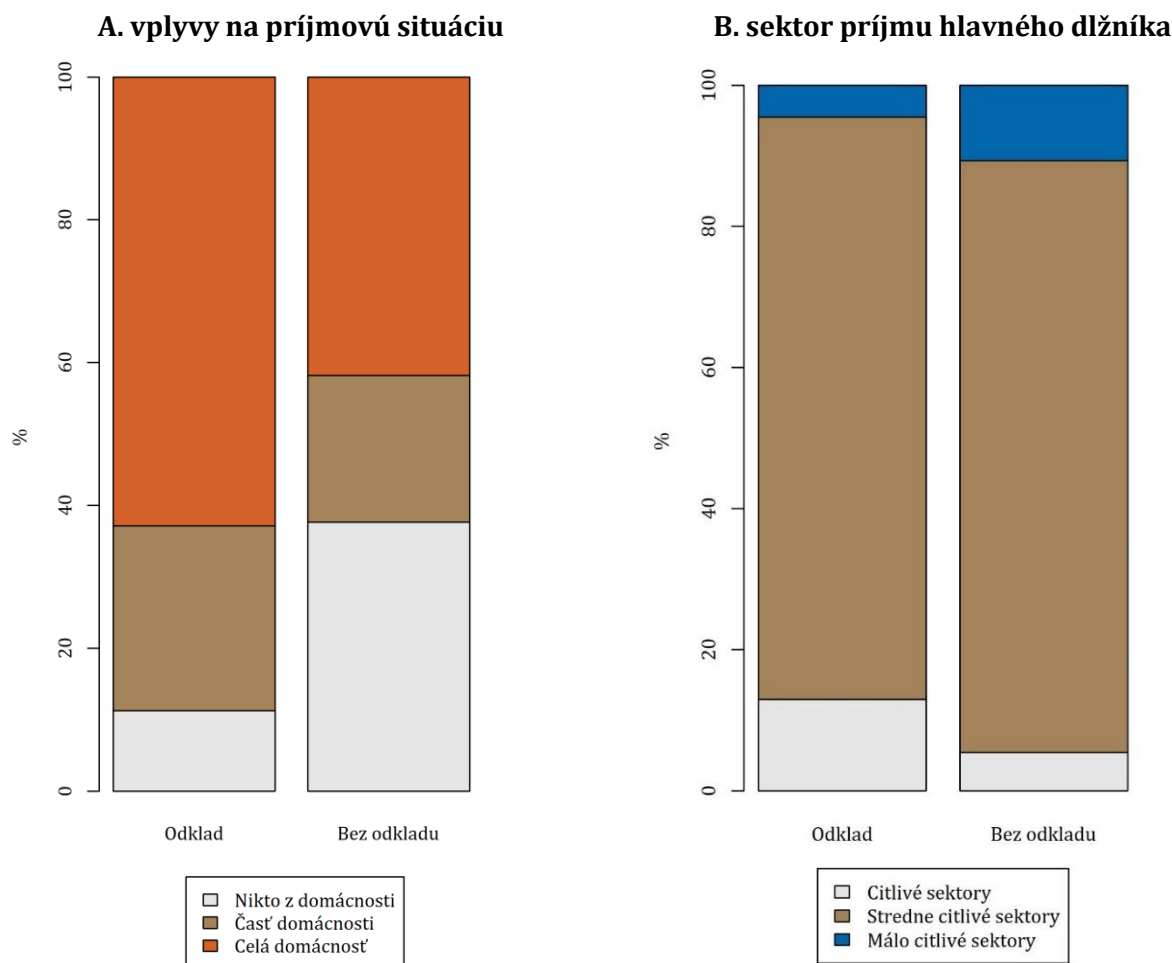
Graf 10 Ekonomické postavenie pred pandémiou

Medzi domácnosťami s odkladom je výrazne vyšší podiel živnostníkov oproti zamestnancom (Graf 10). Možno paradoxne je podiel živnostníkov ešte vyšší pri partneroch, než pri hlavných dlžníkoch. To môže byť spôsobené tým, že domácnosti za hlavného dlžníka vyberajú toho z partnerov, ktorý má stabilnejší príjem a vie ho lepšie preukázať pri žiadosti o úver.

Koronakrízou mala negatívny dopad na väčšinu zadlžených domácností. 90 % domácností s odkladom bolo postihnutých nejakou formou straty príjmu, z toho pri vyše 60 % sa príjmy znížili všetkým dospelým členom domácnosti (Graf 11).³ Avšak aj medzi ostatnými domácnosťami je až 60 % s nejakou formou výpadku príjmu. Vyšší vplyv krízy na domácnosti s odkladom je pochopiteľný aj z výrazne vyššieho podielu citlivých sektorov a výrazne nižšieho podielu málo citlivých sektorov, v ktorých pracujú dlžníci s odkladom (panel B).

Graf 11 Negatívne vplyvy na príjmovú situáciu domácnosti a sektor hlavného príjmu

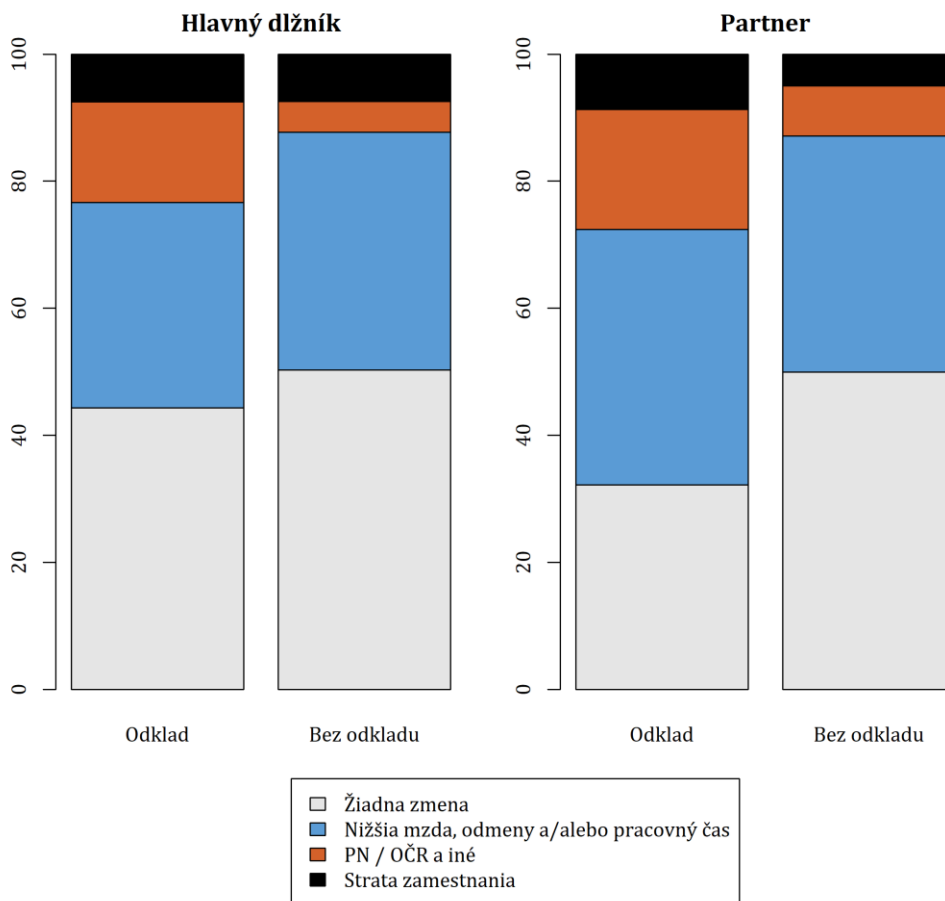

Poznámka: **Nikto z domácnosti** = žiadnemu členovi domácnosti sa nezhoršila príjmová situácia; **Časť domácnosti** = buď sa zhoršila príjmová situácia hlavnému dlžníkovi alebo jeho partnerovi; **Celá domácnosť** = Hlavnému dlžníkovi a aj jeho partnerovi (ak má) sa zhoršila príjmová situácia.

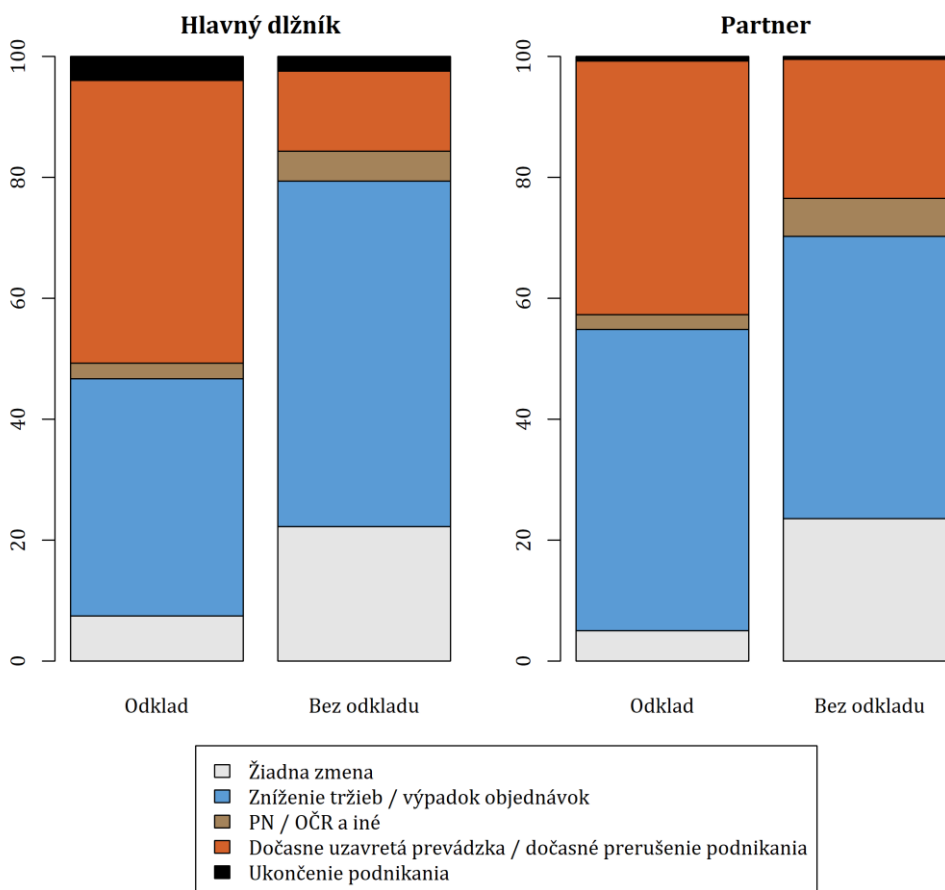
Citlivé sektory: Ubytovacie a stravovacie služby, Umenie, zábava a rekreácia; **Stredne citlivé sektory:** Priemyselná výroba, Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu, Stavebníctvo, Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov, Doprava a skladovanie, informácie a komunikácia, finančné a poisťovacie činnosti, činnosti v oblasti nehnuteľností, odborné, vedecké a technické činnosti, administratívne a podporné služby, vzdelávanie, Zdravotníctvo a sociálna pomoc, ostatné činnosti, Činnosti domácností ako zamestnávateľov; nediferencované činnosti v domácnostiach produkujúce tovary a služby na vlastné použitie, Činnosti extrateritoriálnych organizácií a združení; **Málo citlivé sektory:** Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov, Ťažba a dobývanie, Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov, Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie (Cupák, Jurča a Klacso, 2020).

³ Domácnosti s jediným dospelým členom sú potom v kategórii „celá domácnosť“.

Graf 12 Vplyv pandémie na zamestnanie

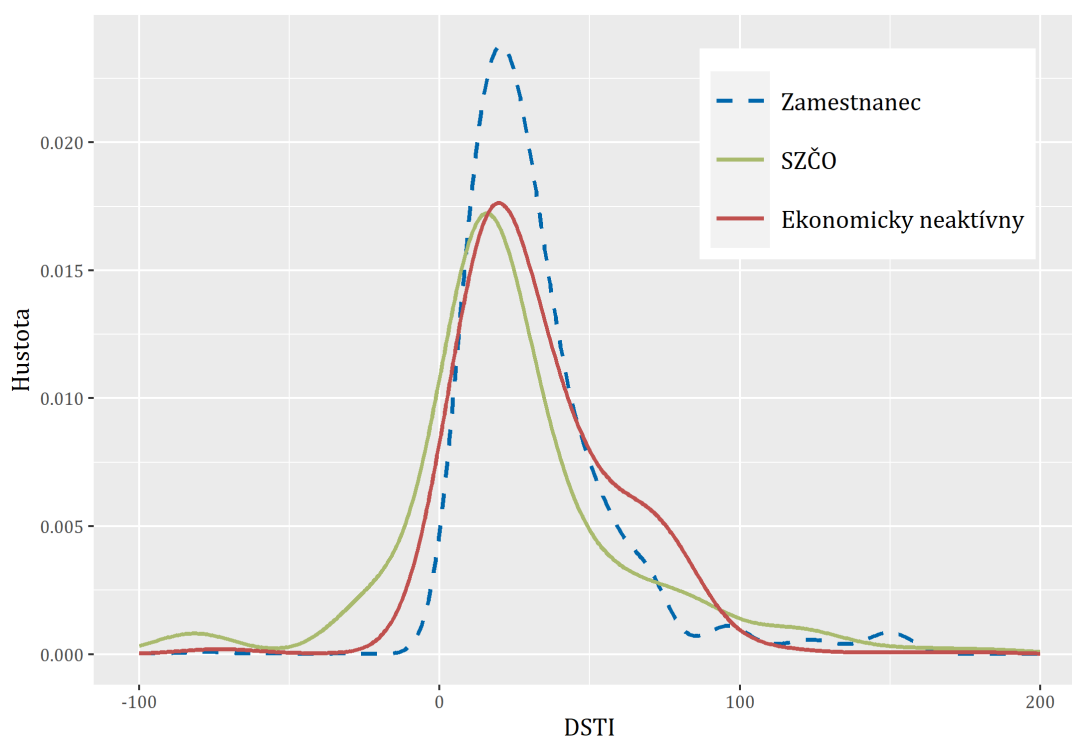
Graf 13 Vplyv pandémie na podnikanie

Graf 12 a Graf 13 bližšie ilustrujú vplyv krízy na príjmovú situáciu domácností. Spomedzi zamestnaných dlžníkov je strata zamestnania alebo výrazný výpadok príjmu (ako napr. PN či OČR, či zníženie mzdy) viac ako dvakrát častejšia pri dlžníkoch a partneroch s odkladom splátok. Približne polovica zamestnaných dlžníkov však čelí či už väčšej alebo menšej strate príjmov (ako napr. pokles odmien, príplatkov, či zníženie pracovného času). Pri dlžníkoch, ktorí sú podnikateľmi, pozorujeme nejaký pokles príjmu pri 80 %, resp. až vyše 90 % medzi domácnosťami s odkladom splátok. Významná strata príjmu – ako napr. ukončenie podnikania, uzavretá prevádzka, alebo dočasné ukončenie podnikania – je pri dlžníkoch s odkladom skoro trikrát častejšia než pri ostatných, ktorí čelia skôr zníženiu tržieb alebo objednávok.

Ekonomické postavenie dlžníkov sa prejavuje v rizikovosti ich úverov. Dlžníci zamestnanci majú DSTI pomerne koncentrované v bezpečnom intervale a chvosty rozdelenia sú tenké (Graf 14). Pri podnikateľoch je značná časť rozdelenia v oboch chvostoch.

Graf 14 Rozdelenia ukazovateľov DSTI po pandémie vzhľadom na ekonomické postavenie (%)

Poznámka: hustota vyhladená s parametrami Kernel = Gaussian, bandwidth = gaussian approximation.

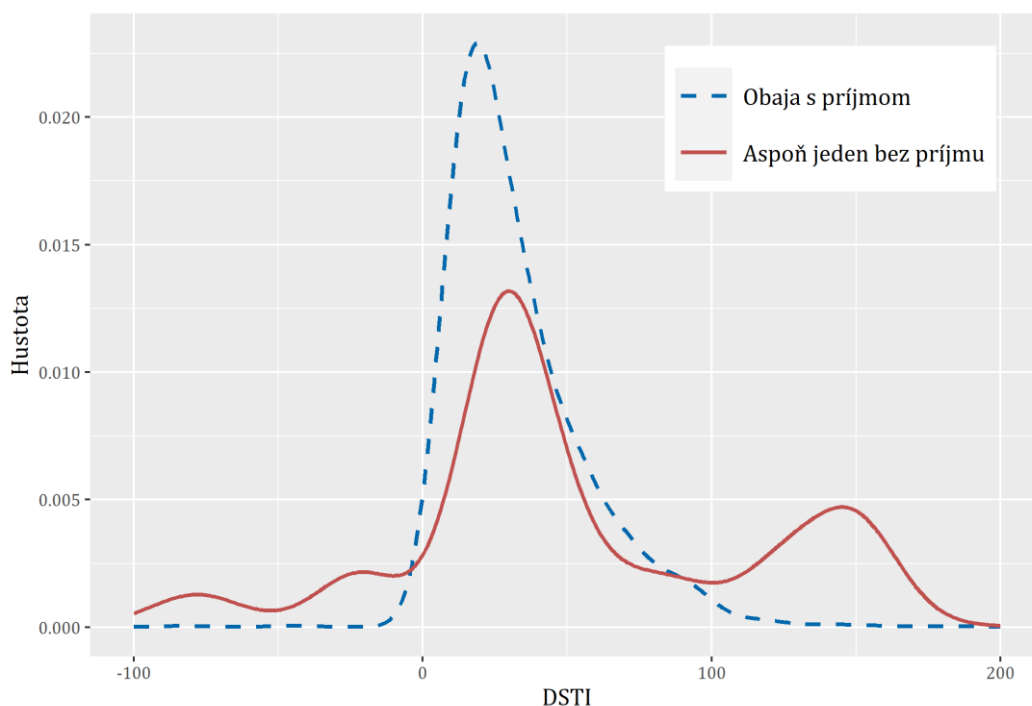
Ak sa pozrieme na dopad koronakrízy na dlžníkov, vidíme výrazný nárast rizikovosti ak niekto v domácnosti stratil príjem (Graf 15). Samozrejme, pokiaľ bude strata príjmu iba dočasná, v budúcom roku môžu mnohé z týchto domácností pokračovať v splátkach. Ukazuje sa však, že domácnosti s pesimistickejšími očakávaniami sú zároveň rizikovejšie (Graf 16). Pomerne významná časť rozdelenia DSTI domácností, ktoré neočakávajú zlepšenie príjmovej situácie do konca roka, sa nachádza v rizikovom teritóriu nad 80 %, alebo pod 0 %.

Koronakríza spôsobila, že niektorým domácnostiam klesol príjem pod sumu potrebnú na splácanie úverov a pokrytie základných životných výdavkov (Box 1). Takémuto riziku zvýšených finančných ťažkostí je vystavená každá desiata domácnosť. Väčšina z nich však očakáva, že sa situácia neskôr stabilizuje a svoje úvery budú opätovne schopné splácať. Podľa júlových očakávaní len 1 % až 2 % domácností nebude schopných vrátiť sa k splácaniu svojich záväzkov.

Do zvýšeného rizika finančných ťažkostí sa dostali najmä domácnosti, ktoré stratili prácu, domácnosti s nízkym príjmom, živnostníci, domácnosti pracujúce v odvetviach najviac poznačených krízou. Významným faktorom rizika je, ak domácnosť nebola na krízu dostatočne

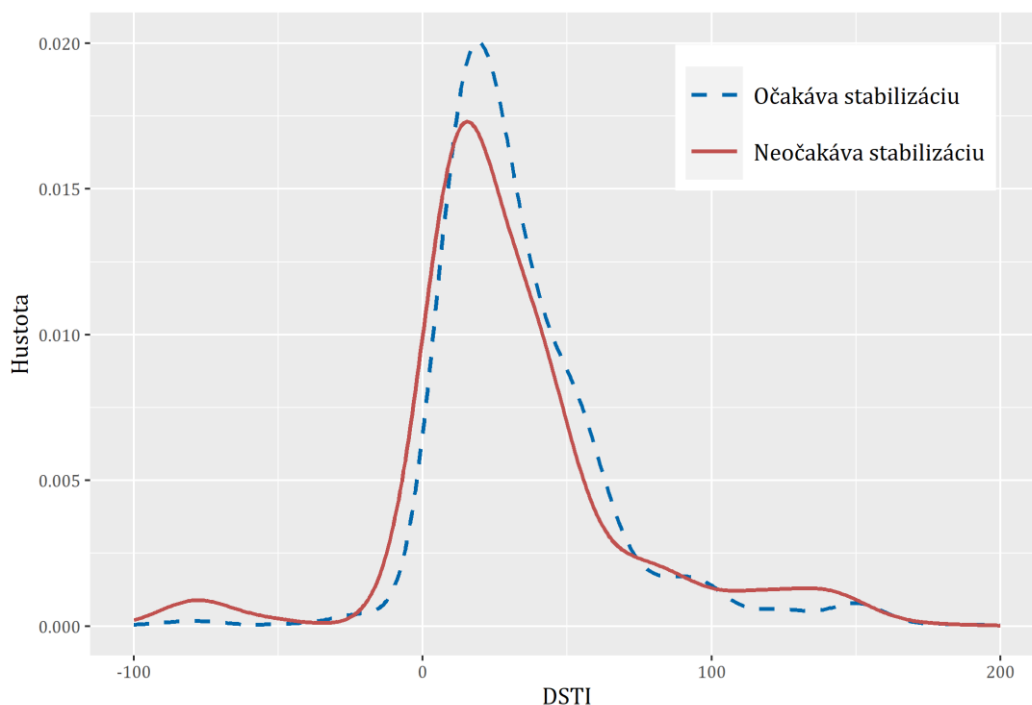
pripravená, najmä ak mala už pred krízou vysoký podiel splátok k príjmu. Z týchto domácností sa do problémov môže dostať až tretina, pri domácnostiach splácajúcich hypotéku dokonca až dve tretiny.

Graf 15 Rozdelenia ukazovateľov DSTI po pandémie vzhľadom na zmenu príjmovej situácie (%)

Poznámka: hustota vyhladená s parametrami Kernel = Gaussian, bandwidth = gaussian approximation.

Graf 16 Rozdelenia ukazovateľov DSTI po pandémie vzhľadom na očakávanie stabilizácie (%)

Poznámka: hustota vyhladená s parametrami Kernel = Gaussian, bandwidth = gaussian approximation.

Box 1

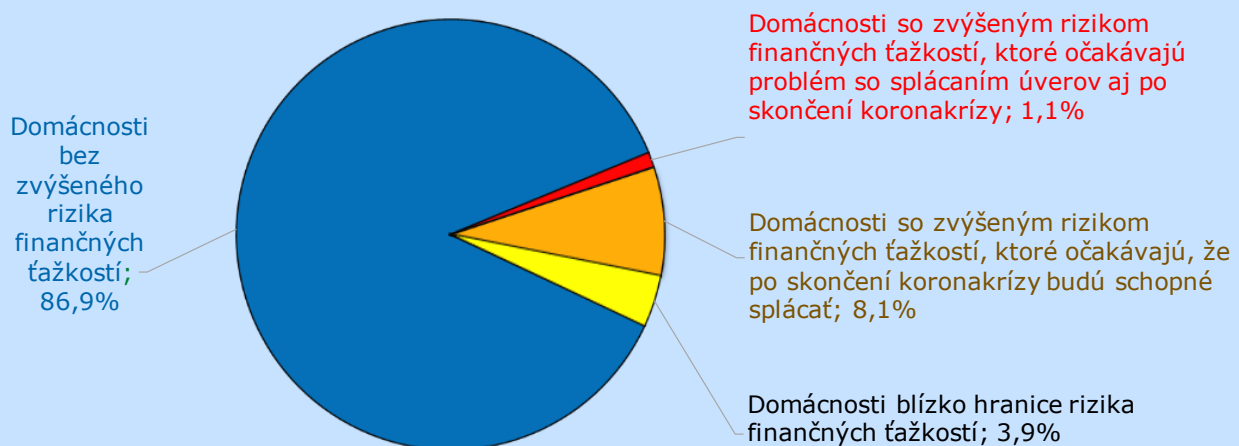
Domácnosti, ktoré sa v dôsledku koronakrízy dostali do zvýšeného rizika finančných ťažkostí

V rámci tohto boxu sme podrobnejšie analyzovali, pri koľkých domácnostiach údaje naznačujú zvýšené riziko finančných ťažkostí. Ide o domácnosti, ktorých príjem nepostačoval na krytie splátok úverov a nevyhnutných nákladov na živobytie (vyjadrených pomocou životného minima). Analyzovali sme tiež, v ktorých skupinách domácností je toto riziko najvyššie a do akej miery by toto riziko zmiernil odklad splátok.

Treba však poznamenať, že informácia o možných finančných ťažkostiach nie je založená na priamej odpovedi respondentov. Je len nepriamo odvodená z údajov o príjme (a jeho zmene), splátkach a počte vyživovaných detí. Predpokladáme, že domácnosť sa môže dostať do finančných ťažkostí, ak výška príjmu klesne pod sumu splátok a životného minima (vrátane životného minima na deti). Nezohľadňujú sa pritom informácie o možných úsporách ani o pomoci v rámci rodiny, keďže tieto informácie v rámci prieskumu nie sú k dispozícii.

Do rizika finančných ťažkostí sa v priebehu koronakrízy (v období od marca do júla) dostalo 6,5 % domácností splácajúcich úvery. Ďalších 2,7 % domácností bolo v tomto riziku už pred krízou. Spolu ide približne o 70 tisíc domácností. Približne 88 % domácností, ktoré sa počas koronakrízy dostali do rizika finančných ťažkostí, očakáva po uplynutí krízy stabilizáciu a zlepšenie ich finančnej situácie. Blízko hranice rizika finančných ťažkostí boli približne 4 % domácností.⁴

Graf A Podiel domácností so zvýšeným rizikom finančných ťažkostí

Možnosť odkladu splátok do konca júla využilo 5,4 % domácností, z nich takmer 40 % čelí zvýšenému riziku finančných ťažkostí, čo predstavuje približne 15 tisíc domácností. Ďalších 2,4 % domácností ešte plánuje využiť možnosť odkladu splátok. Pri domácnostiach, ktoré sa dostali do rizika finančných ťažkostí, tvoria domácnosti s odkladom splátok takmer štvrtinu. Ostatné domácnosti na preklopenie krízového obdobia zatiaľ využívajú pravdepodobne skôr vlastné úspory a rezervy. Tretina z nich zároveň znížila svoje bežné výdavky.

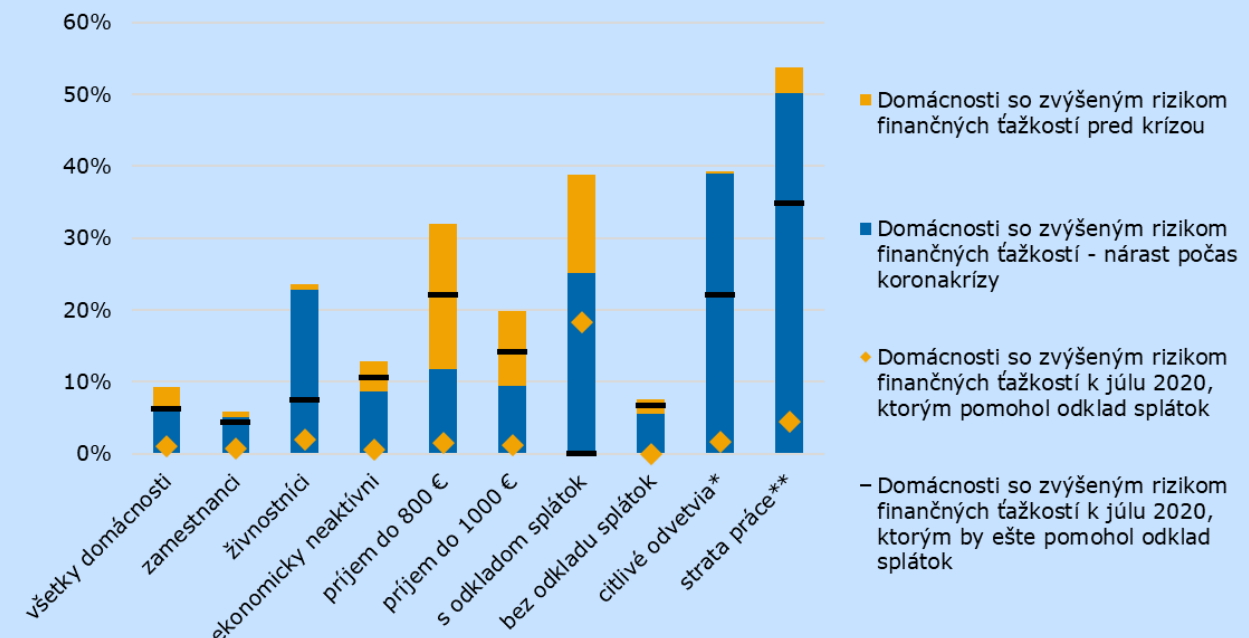
Analýza zároveň ukazuje, že podiel domácností v riziku finančných ťažkostí, ktoré odložili splátky a vďaka tomu boli opätovne schopné pokryť príjmami aspoň základné životné náklady, je relatívne nízky. Zároveň však existuje relatívne významný podiel domácností, ktorým by odklad splátok ešte mohol pomôcť. Jeho využívanie bude pravdepodobne závisieť od ďalšieho vývoja situácie a miery implementácie dodatočných ekonomických obmedzení v prípade šírenia koronavírusu.

Koronakríza má významný dopad najmä na niektoré skupiny domácností. Do rizika finančných ťažkostí sa dostali vo významnej miere predovšetkým domácnosti, v ktorých niektorý člen stratil prácu alebo ukončil podnikanie (50,1 % domácností v ťažkostiach), domácnosti živnostníkov (22,8 % týchto domácností) a domácnosti, v ktorých niektorý člen pracoval v odvetviach najviac zasiahnutých koronakrízou (ubytovacie a stravovacie služby, umenie, zábava a rekreácia).

Pri hypotékach s odkladom splátok bol podiel domácností so zvýšeným rizikom finančných ťažkostí podobný ako pri ostatných úveroch. Samotný odklad bol pri hypotékach častejšie využívaný. Zo skupiny domácností, ktoré si vybavili odklad splátok, mali 60 % zastúpenie domácnosti s hypotékou.

Dôvodom vyššieho záujmu o odklad splátok v prípade hypoték môže byť skutočnosť, že pri hypotékach často tvorí splátka podstatnú časť príjmu a jej odklad má významný vplyv na aktuálnu finančnú situáciu domácností.

Graf B Podiel domácností so zvýšeným rizikom finančných ťažkostí v jednotlivých kategóriách

Poznámky: Na grafe je vyjadrený podiel domácností v jednotlivých kategóriách na celkovom počte domácností.

* Citlivé odvetvia sú odvetvia najviac zasiahnuté koronakrízou, a to ubytovacie a stravovacie služby, umenie, zábava a rekreácia.

** Domácnosti so stratou práce zahŕňajú všetky domácnosti, v ktorých niektorý člen počas koronakrízy stratil prácu alebo ukončil/pozastavil podnikanie.

Domácnosti, ktorým by pomohol odklad splátok, sú domácnosti, ktoré by bez odkladu splátok neboli schopné pokryť svoje základné životné výdavky, ale po odklade splátok by ich boli schopné pokryť.

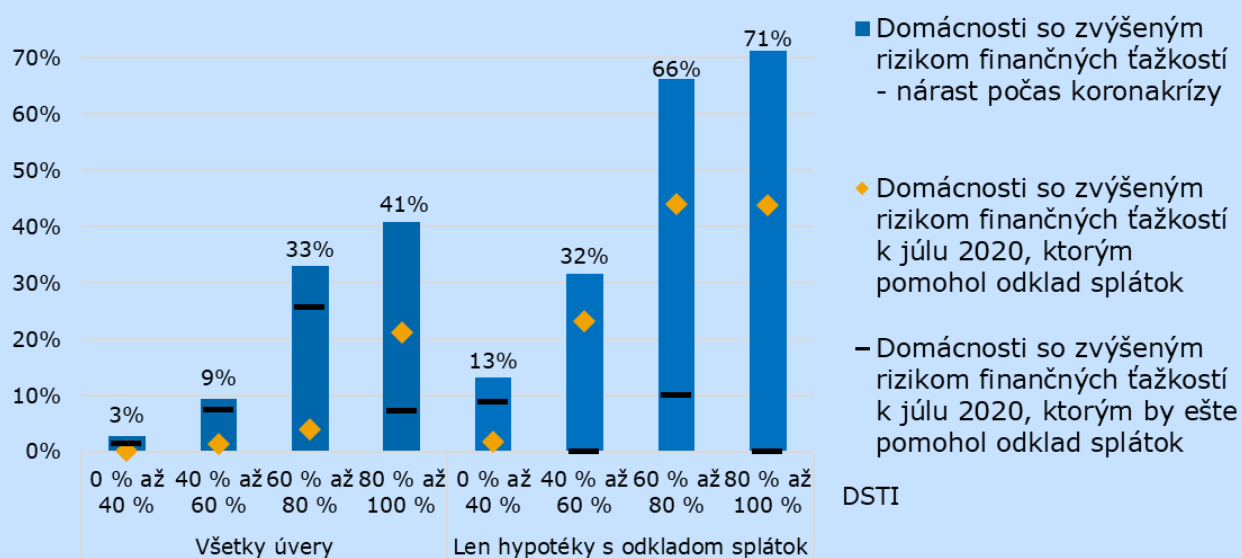
Zvýšenému riziku finančných ťažkostí v dôsledku koronakrízy sú vystavené najmä domácnosti, ktoré mali pred krízou vysoký podiel splátok k príjmu zníženému o životné minimum (nad 60 %). Do rizika finančných ťažkostí sa dostalo takmer 33 % domácností s podielom splátok k príjmu 60 % až 80 % a takmer 41 % domácností s podielom splátok 80 % až 100 %. To potvrdzuje závery uvedené v Správe o finančnej stabilite k novembru 2019, že domácnosti s vysokým podielom splátok k príjmu môžu v prípade zhoršenia ekonomických podmienok čeliť výrazne vyššiemu riziku finančných problémov.⁵

Domácnosti s vysokým podielom splátok k príjmu tiež vo významnej miere využívajú možnosť odkladu splátok. V prípade domácností s podielom splátok 80 % až 100 % až polovica týchto domácností vo finančných ťažkostiach požiadala o odklad. Vyššia miera využívania odkladu splátok v týchto domácnostiach naznačuje, že časť týchto domácností nebola dostatočne pripravená na krízu a napriek vysokému podielu splátok k príjmu nemali vytvorené ani dostatočné rezervy na preklenutie dočasného poklesu príjmu.

⁴ Za domácnosti blízko hranice rizika finančných ťažkostí považujeme domácnosti, ktorých podiel splátok k príjmu zníženému o životné minimum bol v rozmedzí 80 % až 100 %.

⁵ NBS: Správa o finančnej stabilite k novembru 2019, s. 41 až 43.

Graf C Podiel domácností, ktoré sa počas koronakrízy dostali do zvýšeného rizika finančných ťažkostí, podľa predkrízovej hodnoty DSTI

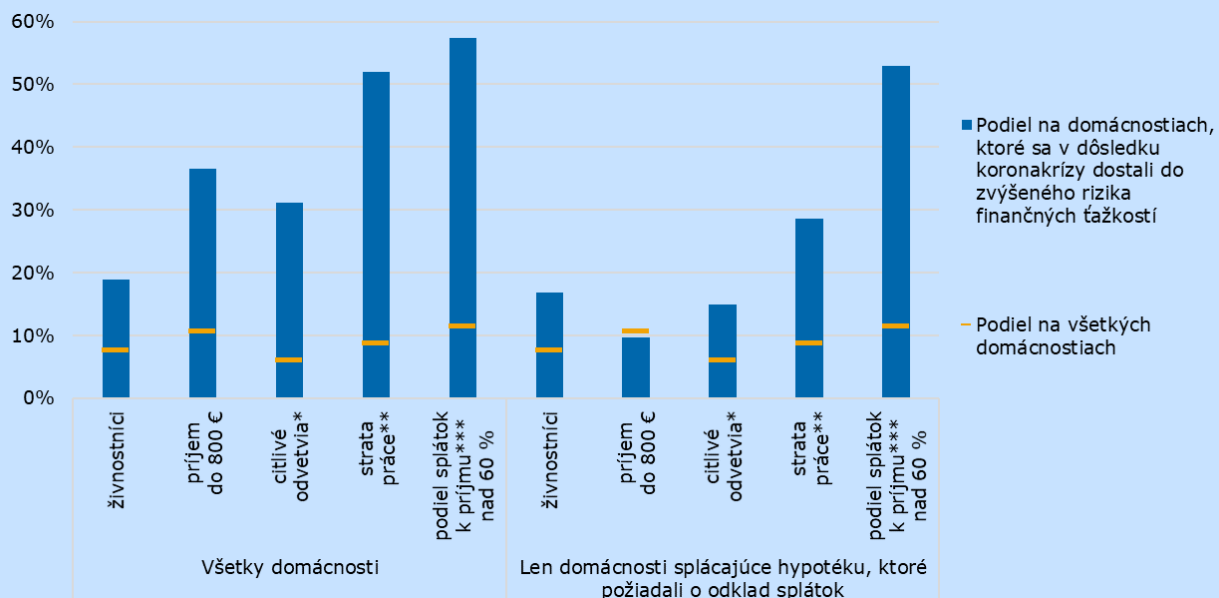

Poznámky: Na vodorovnej osi sú zobrazené intervaly podielu splátok k príjmu pred začiatkom koronakrízy. Podiel splátok k príjmu bol vypočítaný ako podiel splátok všetkých úverov k čistému mesačnému príjmu zníženému o životné minimum na dlžníkov a ich deti.

Domácnosti, ktorým by pomohol odklad splátok, sú domácnosti, ktoré by bez odkladu splátok neboli schopné pokryť svoje základné životné výdavky, ale po odklade splátok by ich boli schopné pokryť.

V skupine domácností splácajúcich hypotéku, ktoré požiadali o odklad splátok, je najvýznamnejším rizikovým faktorom vysoký podiel splátok k príjmu. Vyše polovica domácností s hypotékou, ktoré sa po kríze dostali do rizika finančných ťažkostí, boli domácnosti, ktoré vstupovali do krízy s vysokým podielom splátok k príjmu (DSTI nad 60 %).

Graf D Podiel vybraných kategórií na celkovej počte domácností, ktoré sa počas koronakrízy dostali do zvýšeného rizika finančných ťažkostí

Poznámky: * Citlivé odvetvia sú odvetvia najviac zasiahnuté koronakrízou, a to ubytovacie a stravovacie služby, umenie, zábava a rekreácia.

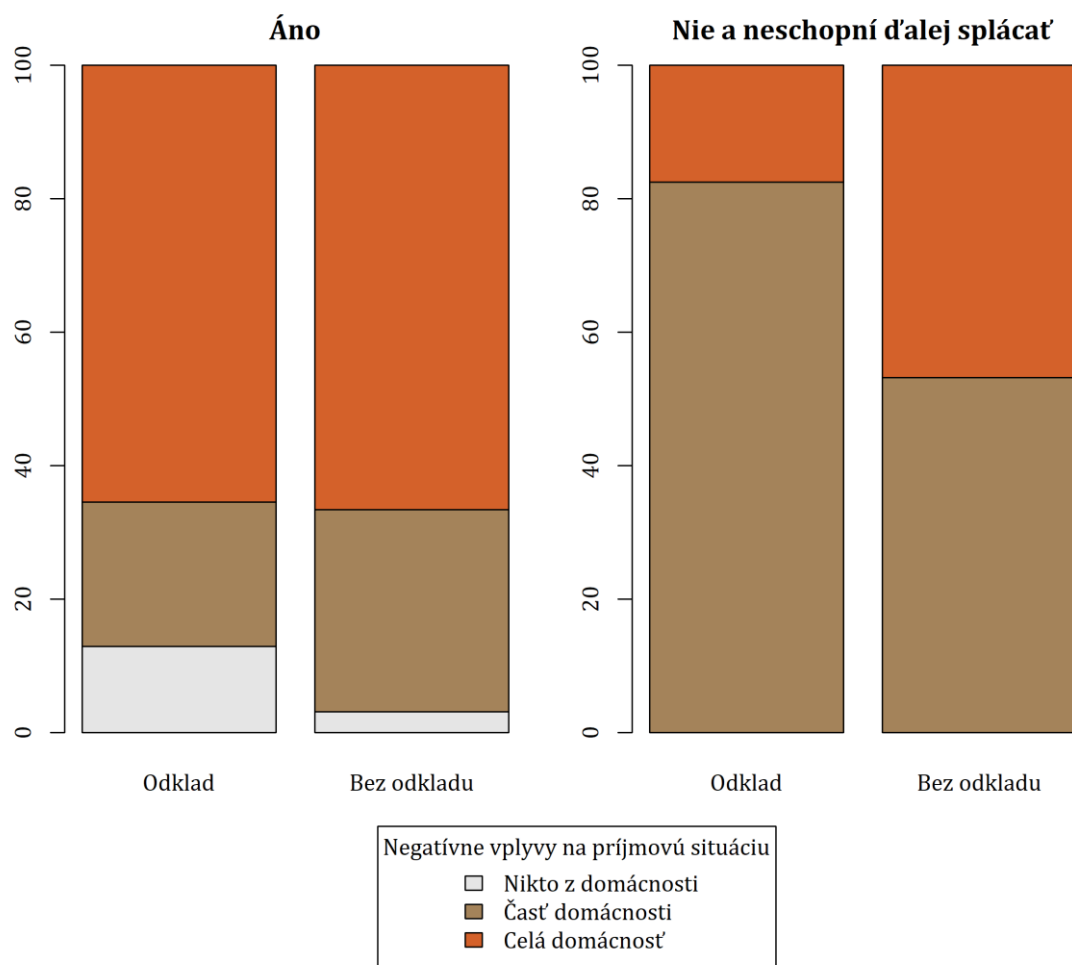
** Domácnosti so stratou práce zahŕňajú všetky domácnosti, v ktorých niektorý člen počas koronakrízy stratil prácu alebo ukončil/pozastavil podnikanie.

*** Podiel splátok k príjmu bol vypočítaný ako podiel splátok všetkých úverov k čistému mesačnému príjmu zníženému o životné minimum na dlžníkov a ich deti.

2.3. Očakávanie domácností ohľadom splácania

Vidíme pomerne veľké rozdiely medzi domácnosťami, ktoré očakávajú návrat k bezproblémovému splácaniu úverov (Graf 17, ľavý panel) a tými, ktoré pravdepodobne nebudú vedieť pokračovať v splácaní (pravý panel). Pesimistické domácnosti neobsahujú žiadneho člena, ktorý by nestratil príjem (čo je pochopiteľné), ale podiel tých, kde všetci členovia domácnosti stratili príjem, je výrazne menší než pri optimistických domácnostiach. Zdá sa, že pesimistické domácnosti sú závislé na príjme všetkých členov, alebo na príjme jedného dominantného člena.

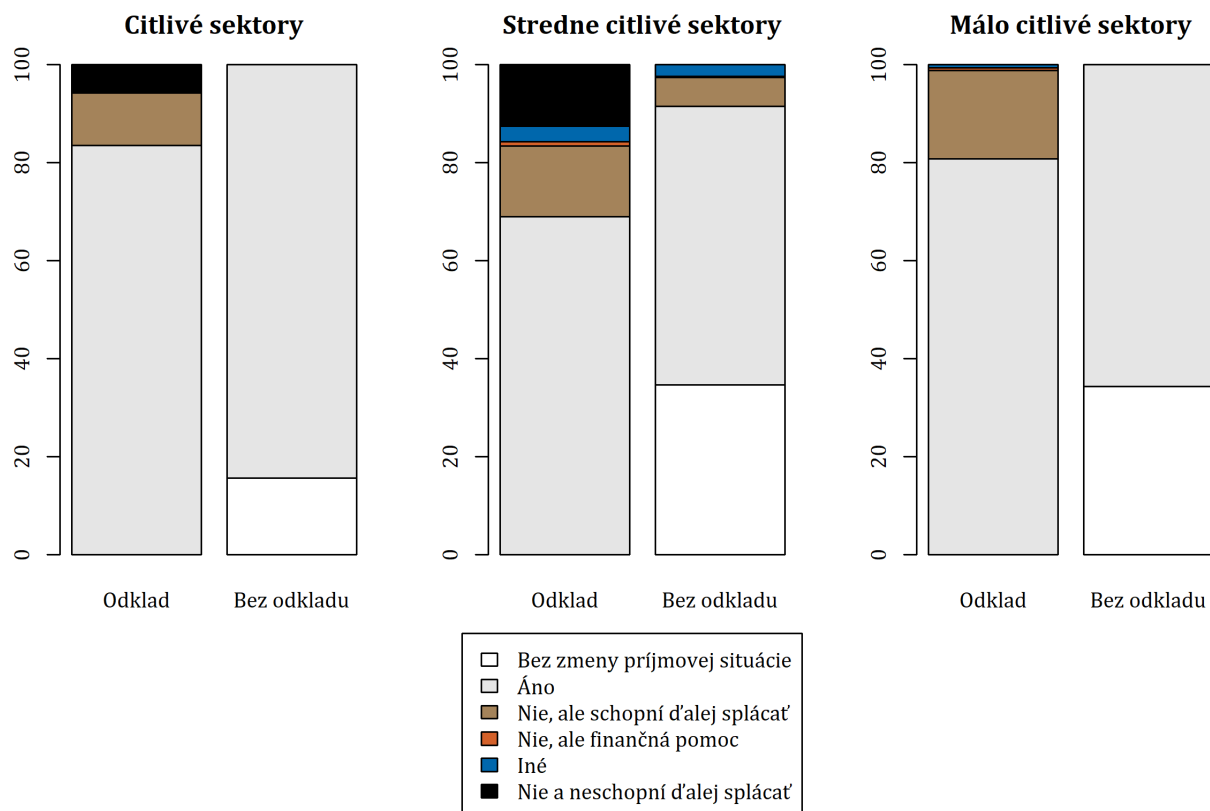
Graf 17 Negatívne vplyvy pandémie na príjmovú situáciu domácnosti vzhľadom na očakávanie domácnosti

Poznámka: **Áno** = domácnosti, ktoré očakávajú, že sa po skončení koronakrízy vrátia na pôvodnú úroveň príjmu; **Nie a neschopní ďalej splácať** = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu a zároveň nebudú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky. Nikto z domácnosti = žiadnemu členovi domácnosti sa nezhoršila príjmová situácia; Časť domácnosti = buď sa zhoršila príjmová situácia hlavnému dlžníkovi alebo jeho partnerovi; Celá domácnosť = Hlavnému dlžníkovi a aj jeho partnerovi (ak má) sa zhoršila príjmová situácia.

Očakávania domácností o zlepšení situácie v budúcom roku sa tiež pomerne výrazne líšia v závislosti na sektore, v ktorom je hlavný dlžník zamestnaný. Nie je prekvapivé, že jednotlivci zamestnaní v málo citlivých sektoroch majú pomerne optimistické očakávania. Zaujímavé však je, že v stredne citlivých sektoroch sú očakávania pesimistickejšie než vo vysoko citlivých sektoroch (Graf 18). Možným vysvetlením je to, že sektory citlivé na koronakrízu sú systematicky vystavené aj iným rizikám a ľudia v nich zamestnaní sú zvyknutí si buď vytvárať rezervy, alebo sa prispôbiť negatívnym šokom.

Graf 18 Očakávania stabilizácie podľa zdroja príjmu (sektory)

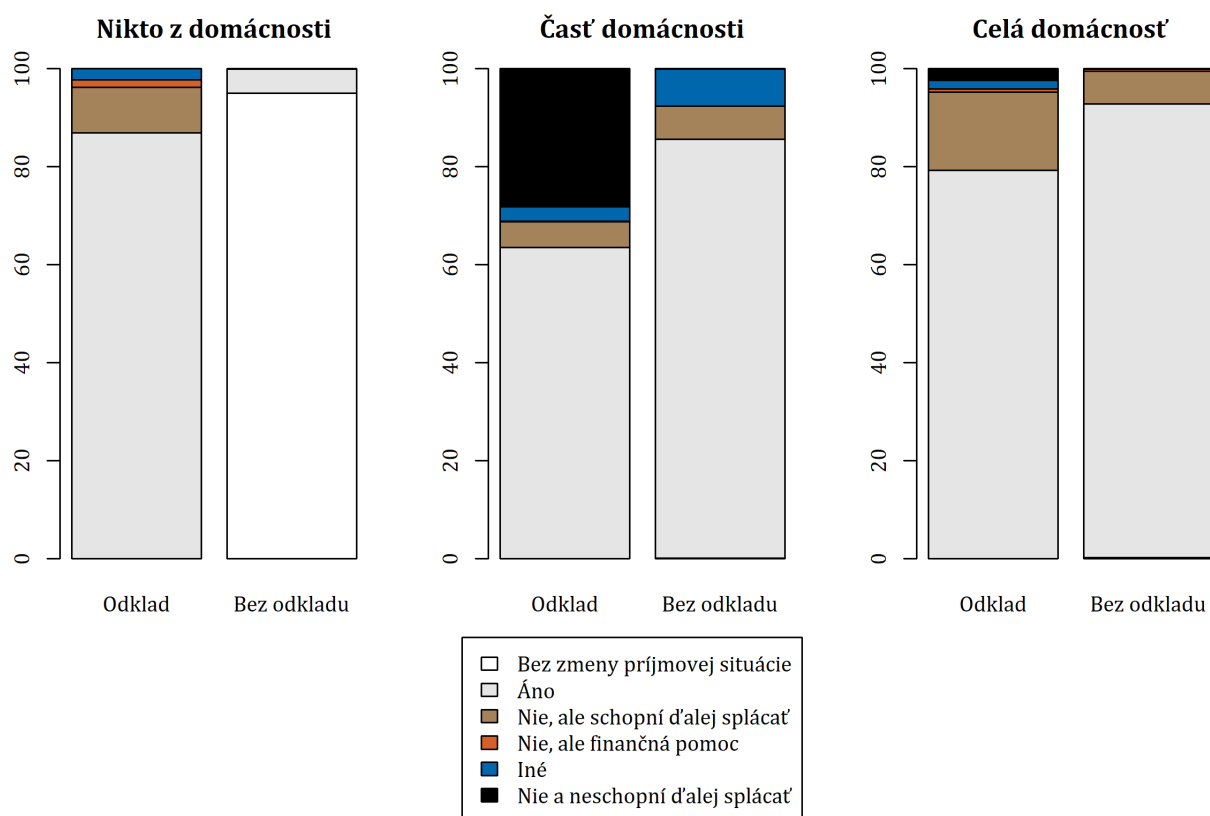
Poznámka: Definícia citlivosti sektorov je v poznámke pre Graf 11.

Bez zmeny príjmovej situácie = domácnosti, ktorým sa príjem nezmenil; Áno = domácnosti, ktoré očakávajú, že sa po skončení koronakrízy vrátia na pôvodnú úroveň príjmu; Nie, ale finančná pomoc = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, budú si však môcť peniaze požičať od rodiny alebo známych; Nie, ale schopní ďalej splácať = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, ale budú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky; Nie a neschopní ďalej splácať = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu a zároveň nebudú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky.

Pre domácnosti bez odkladu splátok a bez zmeny príjmovej situácie nie je otázka ohľadom zlepšenia situácie po kríze relevantná, tieto domácnosti sú vyznačené bielou plochou.

Podobne zaujímavé je členenie očakávaní podľa toho, koľko členov domácností utrpelo pokles príjmu (Graf 19). Domácnosti bez poklesu príjmu majú pochopiteľne pomerne optimistické očakávania ohľadom svojej finančnej budúcnosti. Pri porovnaní domácností, kde sa príjem znížil iba z časti, a kde sa znížil všetkým, je pozoruhodný výrazne vyšší pesimizmus medzi tými, kde iba časť domácnosti bola postihnutá. Vidíme to aj medzi domácnosťami s odloženými splátkami aj pri domácnostiach bez odkladu – hoci domácnosti s odkladom sú výrazne pesimistickejšie. Konkrétne patria medzi pesimistické domácnosti s odkladom najmä zmiešané domácnosti, kde jeden partner je stabilne zamestnaný, ale druhý je podnikateľ s výrazným výpadkom príjmu.

Graf 19 Očakávania stabilizácie vzhľadom na negatívny vplyv na príjmovú situáciu členov domácnosti

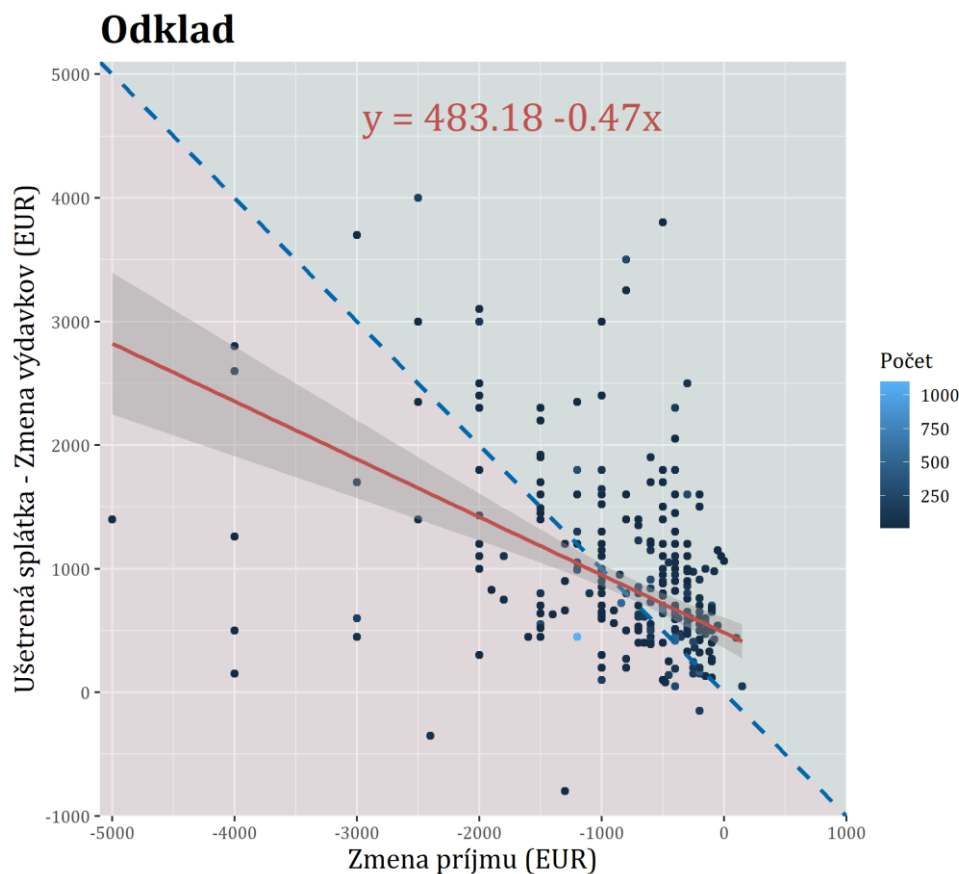
Poznámka: **Nikto z domácnosti** = žiadnemu členovi domácnosti sa nezhoršila príjmová situácia; **Časť domácnosti** = buď sa zhoršila príjmová situácia hlavnému dlžníkovi alebo jeho partnerovi; **Celá domácnosť** = Hlavnému dlžníkovi a aj jeho partnerovi (ak má) sa zhoršila príjmová situácia.

Bez zmeny príjmovej situácie = domácnosti, ktorým sa príjem nezmenil; Áno = domácnosti, ktoré očakávajú, že sa po skončení koronakrízy vrátia na pôvodnú úroveň príjmu; Nie, ale finančná pomoc = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, budú si však môcť peniaze požičať od rodiny alebo známych; Nie, ale schopní ďalej splácať = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu, ale budú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky; Nie a neschopní ďalej splácať = domácnosti, ktoré neočakávajú návrat na pôvodnú úroveň príjmu a zároveň nebudú schopné ďalej plniť svoje finančné záväzky

Pre domácnosti bez odkladu splátok a bez zmeny príjmovej situácie nie je otázka ohľadom zlepšenia situácie po kríze relevantná, tieto domácnosti sú vyznačené bielou plochou.

Na záver sa pozrieme na aktuálny cash-flow domácností, po zohľadnení odkladu splátok (Graf 20). V ľavej dolnej polovici sú domácnosti, ktorým príjmy klesli viac než výdavky a splátky (pri tých domácnostiach, ktoré si splátky odložili). Inak povedané, v červenom teritóriu sú domácnosti so zhoršeným cash-flow. V zelenom teritóriu (pravá horná polovica grafu) sú domácnosti s (dočasne) zlepšeným cash-flow. Prispôbenie výdavkov domácností nie je stopercentné (modrá prerušovaná čiara), keďže šok z koronavírusu je dočasný a domácnosti s rezervami môžu svoju reakciu rozdeliť na dlhší čas. Fakt, že väčšia časť domácností je v oblasti so zlepšeným cash-flow môže poukazovať na ich nedostatočné rezervy na horšie časy. Podobný výsledok ukázali aj [Cupák, Klacso a Šuster \(2020\)](#), ktorí upozorňujú, že polovica slovenských domácností nemá rezervy na viac ako 6 mesiacov a tretina má rezervy najviac na mesiac.

Graf 20 Pokrytie zmeny príjmu domácnosti pomocou odkladu splátok a zmeny výdavkov

Poznámka: modrá prerušovaná čiara = rovnovážny stav, v ktorom domácnosti odkladom splátok a zmenou svojich výdavkov pokryli zmeny svojich príjmov.

Červená rovnica znázorňuje odhad vzťahu medzi zmenou príjmu (x) a ušetrenou splátkou zníženou o zmenu výdavkov (y) pomocou metódy najmenších štvorcov.

3. Záver

Výsledky prieskumu medzi zadlženými domácnosťami ukazujú výrazný dopad koronakrízy na slovenské domácnosti a rast rizík medzi zadlženými domácnosťami. Odklad splátok si brali najmä dlžníci s vyššími splátkami a rizikovejším zdrojom príjmov. Dlžníci s odkladom sú krízou silnejšie postihnutí, či už sa to týka straty zamestnania či podnikania, alebo zníženia príjmov. Skoro 9 % dlžníkov s odkladom neočakáva, že by po skončení krízy mohli začať splácať všetky svoje úvery. To je z pohľadu celkovej finančnej stability ešte pomerne priaznivá hodnota, keďže to zodpovedá necelým 8 % odložených splátok a asi 1 % všetkých splátok domácností. Ďalšie vlny tohto prieskumu nám odhalia, či sa domácnosti dokážu s rizikami vyrovnáť, resp. ako sa vyvíja expozícia bánk voči stratám z úverov.

Literatúra

Cupák, A., Jurča, P. a Klacso, J. (2020). *Kto rýchlo pomáha, dvakrát pomáha*. [Analytický komentár NBS 82/2020](#).

Cupák, A., Klacso, J. a Šuster, M. (2020), [Majú slovenské domácnosti rezervy pred krízou? Analytický komentár NBS 78/2020](#).

Deville, J. C., a Särndal, C. E. (1992). Calibration estimators in survey sampling. *Journal of the American Statistical Association*, 87(418), 376-382.

Jurašková, K. J., a Strachotová, A. (2019). *Výsledky tretej vlny zisťovania o financiách a spotrebe domácností (HFCS)*. [Príležitostná štúdia NBS 1/2019](#).

Národná banka Slovenska (2019). [Správa o finančnej stabilite](#), november 2019

Národná banka Slovenska (2020). [Strednodobá predikcia P2Q-2020](#)

Štatistický úrad Slovenskej Republiky (2018). [Calif Manual v4.0](#)

European Statistical System (2017). [New Web-designed Tool for Calibration of Survey Weights](#)

Príloha 1: Výpočet váh

Váhy tvoria dôležitú a neoddeliteľnú súčasť výberových súborov. Umožňujú počítat presnejšie odhady, ktoré nie sú skreslené mierou nevýberových chýb. Nahrádzajú informácie respondentov, ktorí sú súčasťou cieľovej populácie, ale nie sú súčasťou výberového súboru. V prípade, že poznáme iba rozdelenie charakteristík populácie, ale nie jej veľkosť, môžu sa váhy počítat ako pomerové ukazovatele vyjadrujúce významnosť zvolenej skupiny. Vtedy môžu nadobúdať hodnoty počnúc nulou, s priemernou hodnotou rovnou približne 1. Ak však poznáme veľkosť populácie, efektívnejšou stratégiou je počítat váhy vo forme racionálnych čísel zdola ohraničených hodnotou 1; vtedy samotná váha potom vyjadruje počet respondentov, ktorých daná výberová jednotka reprezentuje.

Prieskum bol realizovaný formou kvótného výberu s vopred stanovenými kritériami. Ide o nepravdepodobnostný výber, kedy sa prvotné váhy počítajú vo forme podielov veľkosti populácie k počtu odpovedajúcich jednotiek vo zvolených, pre konečné odhady a dizajn výberu čo možno najrelevantnejších podmnožinách.⁶ Ak nie sú prítomné žiadne ďalšie pomocné informácie, tieto váhy sú zároveň konečnými a použijú sa na výpočet odhadov. Ak však sú k dispozícii informácie o celkových úhrnoch niektorých premenných v populácii a tieto premenné sú súčasťou výberových súborov, je možné tieto informácie využiť na ďalšiu úpravu váh a spresnenie celkových odhadov.

Predpokladajme, že poznáme J úhrnov určitých premenných z populácie a označme ich X_j . Potom platí, že

$$X_j = \sum_{k \in U} x_{kj},$$

kde U je celková populácia, pričom jednotlivé $x_{kj} \in U$ nepoznáme. Známe sú len $x_{kj} \in S$, kde S označuje výberový súbor. Hodnoty X_j môžeme využiť na ďalšiu úpravu prvotných váh.

Pre jednoduchosť odhadujme celkový úhrn premennej Y nasledovne:

$$\hat{Y} = \sum_{k \in S} d_k y_k,$$

kde d_k sú prvotné váhy. Súčasťou výberového súboru sú tak jednak premenné x_j , o ktorých poznáme populačné úhrny a rovnako tak premenné y_k , o ktorých populačné úhrny nepoznáme a ktoré sú hlavnými zisťovanými premennými. Je predpokladané, že pre odhad úhrnu \hat{X} premennej x_j platí $\hat{X} \neq X_j$. Nakoľko hodnoty X_j poznáme, hlavnou myšlienkou je zmeniť prvotné váhy tak, aby reprodukovali populačné úhrny, a aby táto zmena bola minimálna. Hľadáme teda nové váhy w_k také, že

$$\sum_{k \in S} w_k x_{kj} = X_j.$$

⁶ Pri pravdepodobnostných výberoch sa na začiatku vytvoria tzv. dizajnové váhy, ktoré sú obrátenými hodnotami pravdepodobností výberu. V ideálnom prípade, kedy by výberový súbor bol vytvorený náhodným výberom a nebol by ovplyvnený mierou subjektívnej neodpovede a inými nevýberovými chybami, by dizajnové váhy postačovali na výpočet spoľahlivých odhadov. Keďže je však v praxi subjektívna neodpoveď vždy prítomná a v mnohých prípadoch aj ťažšie kvantifikovateľná, dizajnové váhy musia byť upravené o mieru neodpovede, aby „vyrovnali“ rozdiely medzi výberom a populáciou. Takto upravené váhy sa zvyknú nazývať aj prvotnými (pre nasledujúci proces kalibrácie).

Tieto váhy sa nazývajú kalibrované a postup sa volá *kalibrácia váh*. Kalibrované váhy sa potom použijú namiesto prvotných váh a prostredníctvom nich sa počítajú približne nevychýlené odhady:

$$\hat{Y} = \sum_{k \in S} w_k y_k.$$

Tento postup, navrhnutý [Devilleom a Särndalom \(1992\)](#) zvyšuje presnosť a konzistenciu odhadov a to obzvlášť, ak kalibračné kritériá (populačné úhrny) korelujú s odhadovanými premennými zisťovania.

Existuje viacero nástrojov určených na kalibráciu váh, väčšina z nich vo forme makier v komerčných nástrojoch. My sme použili voľne dostupnú aplikáciu Calif 4.0, ktorá v sebe spája najmodernejšie postupy používané v kalibrácii váh, pričom poskytuje prehľadné užívateľské prostredie, pomocou ktorého je možné rýchlo a spoľahlivo nájsť najvhodnejšie riešenie. Calif 4.0 bol vytvorený v štatistickom softvéri R. Na rozdiel od mnohých iných nástrojov umožňuje aj približné riešenia, má silné výpočtové jadro a dokáže tak kalibrovať váhy na množstvo populačných úhrnov súčasne ([ESS, 2017](#)). K dispozícii je aj rozsiahly manuál ([ŠÚSR, 2018](#)). Kalibračný nástroj je voľne dostupný na: <https://github.com/SO-SR/Calif>.

Realizovaný prieskum k vplyvu koronavírusu na finančnú situáciu a očakávania domácností má za cieľovú populáciu zadlžené domácnosti SR s mesačnou splátkou nad 100 €, pričom najväčší zreteľ je kladený na hypotekárne úvery, spotrebné úvery a líziny. Obsahuje viaceré premenné, a to na úrovni ako hlavného dlžníka domácnosti, tak aj domácnosti. O niektorých z nich poznáme populačné úhrny z registra a sú vhodné na kalibráciu, nakoľko korelujú s hlavnými premennými prieskumu (ktorými sú otázky týkajúce sa finančnej situácie počas pandémie). Konkrétne sú to: zdroj príjmu, vzdelanie, vek respondenta, objem splátok domácnosti, v ktorej respondent žije, a využitie odkladu splátok. Pre potrebu zachytenia dostatočného množstva informácií o domácnostiach, ktoré požiadali o odklad splátok a takisto o domácnostiach s veľkým objemom úverov boli niektoré kategórie vybrané formou nadhodnotenia vo výberovej vzorke (oversampling). V mikroúdajoch tak majú domácnosti s odkladom a väčším objemom úverov výrazne vyššie zastúpenie ako v populácii. Vzhľadom k charakteristike takýchto domácností, výrazne vyšším podielom odpovedali aj hlavní dlžníci s vysokoškolským vzdelaním a zdrojom príjmu z podnikateľskej alebo samostatnej zárobkovej činnosti. Takýto súbor nám umožňuje detailnejšie skúmať následky pandémie koronavírusu u zadlžených domácností, avšak na druhej strane bez preváženia nereprezentuje cieľovú populáciu. Váhy jednotlivých domácností vyrovnávajú rozdiely spôsobené oversampling-om a zabezpečia reprezentatívnosť vzorky vzhľadom na cieľovú populáciu.

Ako prvotné váhy pre kalibráciu boli použité podielové váhy v triedení podľa premennej *Odklad splátok*, nakoľko táto predstavovala najväčší oversampling. Kalibráciou váh sa následne dospelo k reprodukcii populačných úhrnov, čím sa súbor stal reprezentatívnym vzhľadom na celú populáciu. Vysoko zastúpené jednotky (odložená splátka, vysoký úver, prípadne VŠ vzdelanie, zdroj príjmu SZČO) dostali veľmi nízke váhy, nakoľko sú v súbore zastúpené vo veľkom počte. Na druhej strane, málo zastúpené jednotky (neodložená splátka, nižší úver, nižšie vzdelanie, zamestnanec) dostali vysoké váhy, aby vykryli rozdiel spôsobený oversampling-om.

Tabuľka 1 znázorňuje rozdiel medzi neváženými a váženými údajmi. Je vidieť, že po prevážení sa jednotlivé charakteristiky vyrovnali tým populačným a odstránil sa efekt oversampling-u.

Tabuľka 1 Porovnanie rozdelení hlavných kalibračných premenných

	Nevážené		Vážené	
	Početnosti	% podiel	Početnosti	% podiel
Zdroj príjmu				
Zamestnanec	555	56,00 %	474 352	64,44 %
SZČO	277	27,95 %	55 506	7,54 %
Iné	159	16,04 %	206 270	28,02 %
Spolu	996	100,00 %	736 128	100,00 %
Vzdelanie				
Základné a menej	29	2,93 %	83 962	11,41 %
Stredoškolské	500	50,45 %	465 454	63,23 %
Vysokoškolské	462	46,62 %	186 712	25,36 %
Spolu	996	100,00 %	736 128	100,00 %
Vek				
30 (vrátane) a menej	205	20,69 %	103 566	14,07 %
30 až 40 (vrátane)	407	41,07 %	236 287	32,10 %
40 až 50 (vrátane)	247	24,92 %	213 379	28,99 %
50 a viac	132	13,32 %	182 896	24,85 %
Spolu	996	100,00 %	736 128	100,00 %
Objem splátok				
100 (vrátane) až 200	55	5,55 %	280 950	38,17 %
200 (vrátane) až 400	269	27,14 %	286 885	38,97 %
400 (vrátane) až 600	284	28,66 %	98 940	13,44 %
600 (vrátane) až 1 000	238	24,02 %	51 828	7,04 %
1 000 (vrátane) a viac	145	14,63 %	17 525	2,38 %
Spolu	996	100,00 %	736 128	100,00 %
Odklad splátok				
Nie	380	38,35 %	696 345	94,60 %
Áno	611	61,65 %	39 783	5,40 %
Spolu	996	100,00 %	736 128	100,00 %

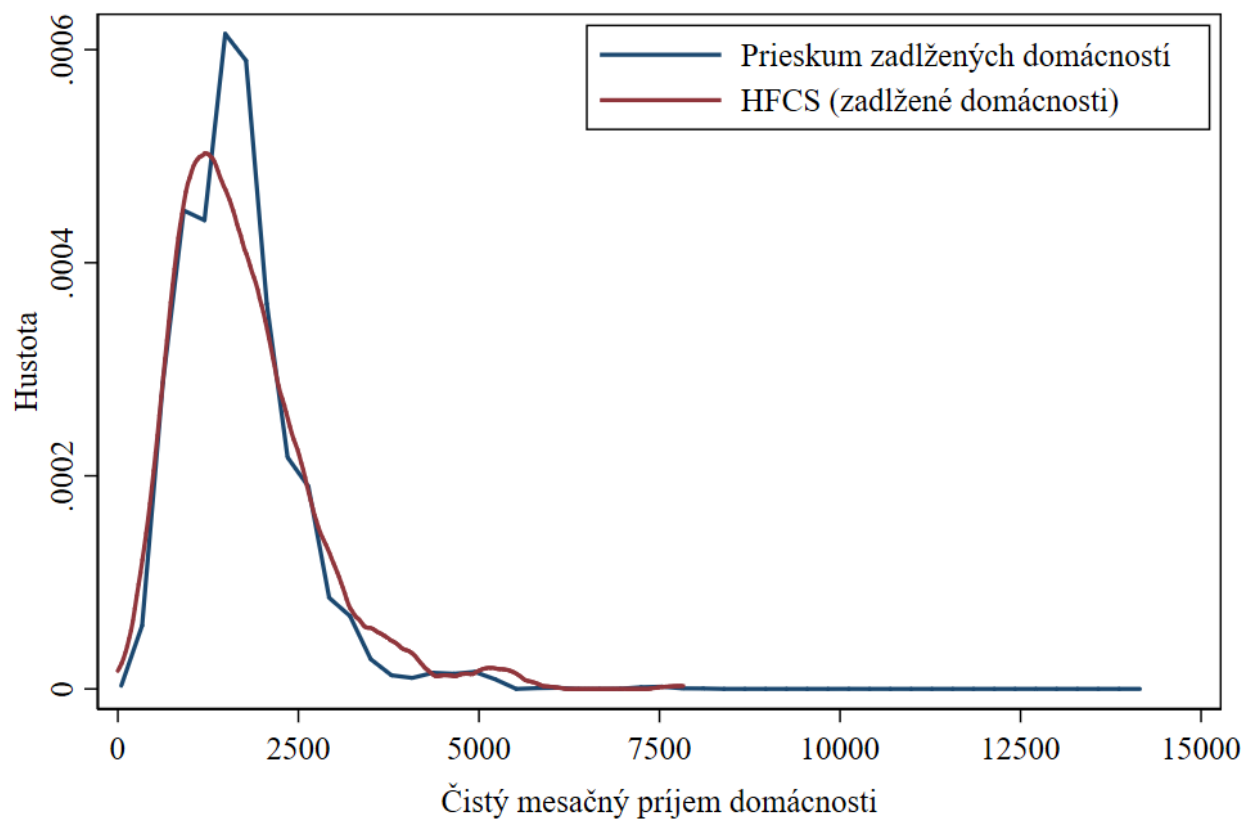
Je možné vidieť, že kalibrácia váh upravila aj rozdelenia premenných, ktoré sa prvotne nekalibrovali, ale ktoré korelujú s kalibrovanými premennými, napr. príjmové rozdelenie (viď Tabuľka 2 a Graf 21). Na porovnanie so skutočnosťou slúžia mikroúdaje zo Zisťovania o financiách a spotrebe domácností (Household Finance and Consumption Survey, HFCS), ktoré realizovala Národná banka Slovenska v roku 2017 (Jurašková a Strachotová, 2019).

Tabuľka 2 Porovnanie rozdelenia príjmov

	Priemer	p5	p10	p25	p50	p75	p90	p95
Prieskum (nevážené)	2 044	750	1 000	1 400	1 800	2 500	3 500	4 300
Prieskum (vážené)	1 675	700	800	1 100	1 500	2 000	2 500	3 000
HFCS (vážené)	1 735	587	696	1 042	1 561	2 210	2 920	3 694

Poznámka: HFCS príjmy (iba zadĺžené domácnosti) boli upravené o priemerný nárast príjmov v hospodárstve medzi rokmi 2017 a 2019.

Graf 21 Porovnanie rozdelenia príjmov

kernel = epanechnikov, bandwidth = 151.6217

Poznámka: HFCS príjmy boli upravené o priemerný nárast príjmov v hospodárstve medzi rokmi 2017 a 2019.

Príloha 2: Dotazník o vplyve koronavírusu na finančnú situáciu a očakávania domácností

0 Identifikačné číslo respondenta

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	
-----	--

1 Región, kde sídli respondent

V ktorom kraji máte trvalý pobyt?

NUTS3, TEXT, 5 ZNAKOV

...	
-----	--

1:	SK011	Bratislava
2:	SK021	Trnava
3:	SK022	Trenčín
4:	SK023	Nitra
5:	SK031	Žilina
6:	SK032	Banská Bystrica
7:	SK041	Prešov
8:	SK042	Košice

2 Pohlavie

[POZNAČTE SI POHLAVIE POZOROVANÍM: AK NIE JE ZREJMÉ, SPÝTAJTE SA]

Som povinný spýtať sa: Aké je (Vaše) pohlavie?

1:	Muž
2:	Žena

3 Vek

Aký je Váš vek?

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	Rokov
-----	-------

4 Vzdelanie

Aké máte najvyššie ukončené vzdelanie?

0:	Žiadne oficiálne vzdelanie (ISCED 2011 0)
1:	Základné vzdelanie (ISCED 2011 1)

2:	Nižšie stredné odborné vzdelanie bez maturity ukončené osvedčením o zaškolení/zaučení/praktickou skúškou (ISCED 2)
3:	Stredné odborné vzdelanie bez maturity ukončené výučným listom (ISCED 3)
4:	Úplné stredné vzdelanie na SOŠ alebo gymnázium ukončené maturitou (ISCED 4)
5:	Absolútorium – konzervatórium, DiS (vysvedčenie o absolventskej skúške) (ISCED 5)
6:	Vysokoškolské bakalárske (Bc.) vzdelanie (ISCED 6)
7:	Vysokoškolské magisterské (Mgr.), inžinierske (Ing.) alebo doktorské (napr. MUDr., JUDr., RNDr.) vzdelanie (ISCED 7)
8:	Doktorandské štúdium – PhD. (ISCED 8)

5 Počet členov v domácnosti

Koľko členov žije vo vašej domácnosti? Započítajte, prosím, všetkých dospelých, deti a nezabudnite na seba. Koľko Vás spolu žije vo vašej domácnosti?

[DOMÁCNOSŤ JE SKUPINA LUDÍ, KTORÍ ŽIJÚ NA JEDNEJ ADRESE A ZDIELAJÚ EKONOMICKÉ ZDROJE PRE SPOLOČNÉ VÝDAVKY]

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	Počet členov
-----	--------------

Ak 5=1: 7, inak 6

6 Počet nepnoletých detí

Koľko nepnoletých detí žije vo vašej domácnosti? Máme na mysli deti vo veku menej ako 18 rokov.

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	Počet detí
-----	------------

7 Ekonomická aktivita

Zarad'te sa, prosím, do jednej z nasledujúcich kategórií podľa vášho hlavného pracovného, respektíve ekonomického postavenia, ktoré ste mali k 1. marcu 2020.

1:	Zamestnanec
2:	SZČO/ živnostník, podnikateľ
3:	Starobný dôchodca
4:	Nezamestnaný
5:	Ekonomicky neaktívny (študent, MD, RD, invalid,...)
6:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

Ak (5-6)>1:

7b Ekonomická aktivita partnera

Aké bolo k 1. marcu 2020 hlavné pracovné, respektíve ekonomické postavenie Vášho partnera/partnerky, ktorý/á s Vami žije v spoločnej domácnosti? (respektíve iného najbližšieho dospelého, ktorý s Vami žije v spoločnej domácnosti)

1:	Zamestnanec
2:	SZČO/ živnostník, podnikateľ
3:	Starobný dôchodca

4:	Nezamestnaný
5:	Ekonomicky neaktívny (študent, MD, RD, invalid,...)
6:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

Ak 7={1,2}:8, inak 9

8 Hlavná oblasť ekonomickej činnosti

V akom sektore hospodárstva ste pracovali k 1. marcu 2020? Čo je hlavná oblasť Vášho pôsobenia?

[NEČÍTAJTE RESPONDENTOVI JEDNOTLIVÉ MOŽNOSTI ODPOVEDÍ, ALE ZÍSKAJTE OD RESPONDENTA DOSTATOK INFORMÁCIÍ, ABY STE HO/JU MOHLI SPRÁVNE KLASIFIKOVAŤ.]

...	Ekonomická činnosť
-----	--------------------

A:	Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov
B:	Ťažba a dobývanie
C:	Priemyselná výroba
D:	Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu
E:	Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov
F:	Stavebníctvo
G:	Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov
H:	Doprava a skladovanie
I:	Ubytovacie a stravovacie služby
J:	Informácie a komunikácia
K:	Finančné a poisťovacie činnosti
L:	Činnosti v oblasti nehnuteľností
M:	Odborné, vedecké a technické činnosti
N:	Administratívne a podporné služby
O:	Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie
P:	Vzdelávanie
Q:	Zdravotníctvo a sociálna pomoc
R:	Umenie, zábava a rekreácia
S:	Ostatné činnosti
T:	Činnosti domácností ako zamestnávateľov; nediferencované činnosti v domácnostiach produkujúce tovary a služby na vlastné použitie
U:	Činnosti extrateritoriálnych organizácií a združení
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

9 Príjmy domácnosti

Radi by sme sa Vás spýtali, aké boli bežné celkové mesačné príjmy Vašej domácnosti pred vypuknutím epidémie. Ide o celkové čisté mesačné príjmy za Vašu domácnosť pred zaplatením splátok úverov alebo hypotéky alebo akýchkoľvek iných výdavkov.

[TOTO JE KLÚČOVÁ OTÁZKA, PRETO ODPOVEDE TYPU „Neviem“/“Žiadna odpoveď“ NIE JE MOŽNÁ. AK BY SA RESPONDENT VYHÝBAL ODPOVEDI, PROSÍM POUŽITE TABUĽKU S UVEDENÝMI INTERVALMI. AK BY VŠAK RESPONDENT NEBOL OCHOTNÝ UVIESŤ ANI INTERVAL, PROSÍM POZNAČTE SI TO.

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	€
-----	---

1:	Do 499€
2:	500-999€
3:	1 000-1 499€
4:	1 500-1 999€
5:	2 000-2 499€
6:	2 500-2 999€
7:	3 000-3 499€
8:	3 500-3 999€
9:	4 000€ a viac

-2:	Žiadna odpoveď
-----	----------------

10 Zmena príjmov domácnosti

Ako sa v dôsledku epidémie a karantény zmenili čisté mesačné príjmy Vašej domácnosti – vzrástli, poklesli alebo sa nezmenili? O koľko eur vzrástli/ poklesli? Uveďte prosím zmenu čistých príjmov domácnosti oproti typickému mesiacu pred karanténou.

ČÍSELNÁ HODNOTA

... €	Mesačné príjmy domácnosti vzrástli o ... €.
... €	Mesačné príjmy domácnosti poklesli o ... €.
... %	Mesačné príjmy domácnosti vzrástli o ... %.
... %	Mesačné príjmy domácnosti poklesli o ... %.
0	Príjmy domácnosti sa nezmenili

11 Zmena výdavkov domácnosti

A ako sa v dôsledku koronakrízy (karantény) zmenili mesačné výdavky vo Vašej domácnosti – stúpili, klesli alebo sa nezmenili? O koľko eur stúpili/ klesli? Uveďte prosím zmenu mesačných výdavkov domácnosti oproti typickému mesiacu pred karanténou.

[PREFERUJEME SUMU V EURÁCH. MÔŽETE KLIENTOVI POMÔCŤ PREPOČÍTAŤ VÝDAVKY Z % NA EUR. AK TO NAOZAJ NEJDE, PONÚKNITE MOŽNOSŤ ODPOVEDE V %.]

... €	Mesačné výdavky domácnosti stúpili o ... €.
... €	Mesačné výdavky domácnosti klesli o ... €.
... %	Mesačné výdavky domácnosti stúpili o ... %.
... %	Mesačné výdavky domácnosti klesli o ... %.
0:	Výdavky domácnosti sa nezmenili.

ak 7={1} (zamestnanec)

12a_1 Zmena v statuse zamestnanosti/ príjmu zamestnanca

Ovplyvnila koronakríza nejako Vaše zamestnanie, pracovný čas alebo mzdu? Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie popisuje Vašu situáciu?

1:	Stal/a som sa nezamestnaným/-ou
2:	Stal/a som sa dočasne nezamestnaným/-ou
3:	Ostal/a som formálne zamestnaný/á, ale nepracoval/a som, dostával/a som menej ako 100 % platu.
4:	Ostal/a som na PN alebo OČR
5:	Znížil sa mi pracovný čas a tým aj mzda
6:	Pracovný čas ostal nezmenený, ale znížila sa mi mzda.
7:	Pracovný čas a výška základnej mzdy ostali nezmenené, ale skrátili sa mi odmeny, príplatky, alebo iné benefity
8:	Našiel/a som si novú/ ďalšiu prácu.
9:	Založil/a som si podnikanie.
10:	Žiadne zmeny nenastali.
11:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)

ak 7={2} (SZČO)

12a_2 Zmena v statuse zamestnanosti/ príjmu SZČO

Ovplyvnila koronakríza nejako Vaše podnikanie, pracovný čas alebo príjmy z podnikania? Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie popisuje Vašu situáciu?

1:	Musel/a som ukončiť podnikanie.
2:	Musel/a som sa dočasne prerušiť vlastné podnikanie.
3:	Prevádzkovanie podnikania bolo dočasne uzavreté.
4:	Ostal/a som na PN alebo OČR
5:	Podnikanie pokračovalo, ale vypadli objednávky.
6:	Podnikanie pokračovalo, ale znížili sa tržby.
7:	Našiel/a som si zamestnanie
8:	Žiadne zmeny nenastali.
9:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)

ak 7b={1} (zamestnanec)

12b_1 Zmena v statuse zamestnanosti/ príjmu partnera (zamestnanca)

Ovplyvnila koronakríza nejako zamestnanie Vášho partnera/partnerky (iného najbližšieho dospelého človeka v domácnosti), jeho/jej pracovný čas alebo mzdu? Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie popisuje jeho/jej situáciu?

1:	Stal/a sa nezamestnaným/-ou
2:	Stal/a sa dočasne nezamestnaným/-ou
3:	Ostal/a formálne zamestnaný/á, ale nepracoval/a, dostával/a menej ako 100 % platu.
4:	Ostal/a na PN alebo OČR
5:	Znížil sa mu/jej pracovný čas a tým aj mzda
6:	Pracovný čas ostal nezmenený, ale znížila sa mu/jej mzda.
7:	Pracovný čas a výška základnej mzdy ostali nezmenené, ale skrátili sa mu/jej odmeny, príplatky, alebo iné benefity
8:	Našiel/a si novú/ ďalšiu prácu.

9:	Založil/ a si podnikanie.
10:	Žiadne zmeny nenastali.
11:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)

ak 7b={2} (SZČO)

12b_2 Zmena v statuse zamestnanosti/ príjmu partnera (SZČO)

Ovplyvnila koronakríza nejakým spôsobom podnikanie Vášho partnera/partnerky (iného najbližšieho dospelého človeka v domácnosti), jeho/jej pracovný čas alebo príjmy z podnikania? Ktorá z nasledujúcich možností najlepšie popisuje Vašu situáciu?

1:	Musel/a ukončiť podnikanie.
2:	Musel/a dočasne prerušiť vlastné podnikanie.
3:	Prevádzkovanie podnikania bolo dočasne uzavreté.
4:	Ostal/a na PN-ke alebo OČR-ke
5:	Podnikanie pokračovalo, ale vypadli objednávky.
6:	Podnikanie pokračovalo, ale znížili sa tržby.
7:	Našiel/a si zamestnanie.
8:	Žiadne zmeny nenastali.
9:	Iné (ŠPECIFIKUJTE)

13 Celková výška splátok

Aká bola bežná celková výška mesačných splátok Vašich úverov pred koronakrízou? Koľko ste mesačne splácali? Ak splácate viac úverov, spočítajte mesačné splátky všetkých úverov, ktoré splácate.

[KLÚČOVÁ OTÁZKA. AK BY SA RESPONDENT VYHÝBAL ODPOVEDI, PROSÍM POUŽITE TABUĽKU S UVEDENÝMI INTERVALMI. AK BY VŠAK RESPONDENT NEBOL OCHOTNÝ UVIESŤ ANI INTERVAL, PROSÍM POZNAČTE SI TO A POKRAČUJTE V DOTAZNÍKU.]

ČÍSELNÁ HODNOTA

...	€
-----	---

1:	Do 49€
2:	50-99€
3:	100-199€
4:	200-399€
5:	400-599€
6:	600-999€
7:	1 000€ a viac

-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

14 Zmeny v splácaní úverov

Vybavila si Vaša domácnosť odklad alebo zníženie splátok úveru alebo hypotéky kvôli koronakríze? Prípadne vyjednali ste si nejaké iné zmeny úverových podmienok, alebo uzatvorili nejaké nové úvery?

[MOŽNOSŤ VIACERÝCH ODPOVEDÍ.]

1:	Áno, vybavili sme odklad splátok.	PREJDITE NA 15A
2:	Áno, znížili sme splátky.	
3:	Áno, uzavreli sme zmluvu na ďalší úver.	PREJDITE NA 16
4:	Vyjednali sme iné zmeny (ŠPECIFIKUJTE:)	
5:	Nie, žiadna zmena	POKRAČUJTE NA 14A
-1:	Neviem	PREJDITE NA 17
-2:	Žiadna odpoveď	

Ak 14={5}

14a Zmeny v splácaní úverov

A uvažujete kvôli koronakríze nad odkladom alebo znížením splátok úveru alebo hypotéky alebo plánujete požiadať o zmenu úverových podmienok alebo plánujete požiadať o nejaký nový úver?

[MOŽNOSŤ VIACERÝCH ODPOVEDÍ.]

1:	Áno, plánujeme požiadať o odklad splátok.	POKRAČUJTE NA 15A
2:	Áno, plánujeme požiadať o zníženie splátok.	
3:	Áno, plánujeme požiadať o nový úver.	PREJDITE NA 16
4:	Áno, plánujeme požiadať o zmeny úverových podmienok (ŠPECIFIKUJTE:)	
5:	Nie.	PREJDITE NA 17
-1:	Neviem.	
-2:	Žiadna odpoveď	

Ak 14 alebo 14a={1,2, }:15a, ak 14 alebo 14a={3,4}:16 inak 17

15a Dôvod odkladu splátok

[TU PONÚKNEME ODPOVEDE Z OTÁZKY 12. NAJSKÔR ODPOVEĎ REFERENČNEJ OSOBY, AK JE 12a_1={1,...,7, 11}/12a_2={1,...,6,9}. AK JE 12a_1={8,9,10}/12a_2={7,8}, PONÚKNEME ODPOVEĎ OSOBY "b", AK JE 12b_1={1,...,7, 11}/12b_2={1,...,6,9}, ATĎ. LOGICKY IDE O TO SPÝTAŤ SA, ČI (NEPRIAZNIVÁ) ODPOVEĎ V 12 NIEKTORÉHO ČLENA DOMÁCNOSTI BOLA PRÍČINOU ODKLADU SPLÁTOK]

Povedali ste, že, [12]. Je to dôvod, prečo ste si odložili/ znížili splátky?

1:	Áno, je to dôvod/ plánovaný dôvod odkladu/zníženia splátok
2:	Nie. O odklad/ zníženie splátok sme požiadali/ plánujeme požiadať preventívne.
3:	Iné (ŠPECIFIKUJTE:)
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

Ak 14 alebo 14a ={1,2}

15b Počet odložených splátok

Aké typy úverov a koľko takýchto úverov momentálne máte? Splátky ktorých úverov (by) ste si odložili/ znížili?

[AK VIAC AKO JEDEN V DANOM TYPE, OPÝTAJTE SA NA POČET ODLOŽENÝCH/ZNÍŽENÝCH ÚVEROV.]

[VIACNÁSOBNÁ ODPOVEĎ]

		a) Počet úverov	b) Z toho počet odložených úverov
1:	Hypotekárny úver		
2:	Lízing		
3:	Spotrebný úver		
4:	Stavebný úver		
5:	Iné (ŠPECIFIKUJTE:)		
-1:	Neviem		
-2:	Žiadna odpoveď		

Ak 12={1,...,6,7} alebo 14={1,...,4}:16, inak 17

16 Očakávanie stabilizácie

Očakávate, že po skončení koronakrízy bude môcť Vaša domácnosť pracovať ako predtým a/ alebo sa príjmy Vašej domácnosti vrátia na pôvodnú úroveň aj so schopnosťou riadne splácať záväzky?

1:	Áno.
2:	Nie, príjmy zostanú nižšie a pravdepodobne si nebudem mať kde požičať na splácanie našich záväzkov.
3:	Nie, ale mohol by som požiadať o finančnú výpomoc rodinu alebo známych.
4:	Nie, ale aj napriek tomu budeme schopní pokračovať v splácaní úverov aj s nižšími príjmami
5:	Iné (ŠPECIFIKUJTE:)
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď

17 Plánované zmeny vo finančnom správaní

Plánujete nejaké zmeny vo svojom finančnom správaní po ukončení koronakrízy? Ak áno, aké?
[MOŽNOSŤ VIACERÝCH ODPOVEDÍ.]

1:	Áno, plánujem držať vyššiu finančnú rezervu.
2:	Áno, plánujem lepšie diverzifikovať svoje podnikanie, teda zamerať sa na viacero oblastí/služieb/aktivít . (zobraziť len SZČO)
3:	Áno, plánujem zmeniť zamestnanie do bezpečnejšej oblasti z hľadiska istoty príjmu. (napr. do verejného sektora, zdravotníctva, školstva a pod.)
4:	Nie.
5:	Iné (ŠPECIFIKUJTE:)
-1:	Neviem
-2:	Žiadna odpoveď